

Univerzita Karlova v Praze

1. lékařská fakulta

Studijní program: Specializace ve zdravotnictví

Studijní obor: Adiktologie

ID studijního oboru: B5345 prezenční forma

Michaela Kubátová

Vztah vyznavačů hnutí straight edge k užívání návykových látek

Relationship of people engaged in straight edge movement to use of to
addictive substances

Bakalářská práce

Vedoucí závěrečné práce : PhDr. Josef Radimecký Ph.D., MSc.

Praha

2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně a že jsem řádně uvedla a citovala všechny použité prameny a literaturu. Současně prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím s trvalým uložením elektronické verze mé práce v databázi systému meziuniverzitního projektu Theses.cz za účelem soustavné kontroly podobnosti kvalifikačních prací.

V Praze .....

jméno a příjmení

.....

Identifikační záznam

KUBÁTOVÁ, Michaela. Vztah vyznavačů hnutí straight edge k užívání návykových látek [Relationship of people engaged in straight edge movement to use of to addictive substances]. Praha, 2012. 55 s., 1 příl. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta, Klinika Adiktologie, Vedoucí práce Radimecký, Josef.

Anotace

Práce se zabývá kvalitativním výzkumem vztahu vyznavačů straight edge hnutí k užívání návykových látek a retrospektivního vývoje tohoto vztahu. V práci se také autorka zaměřuje na popis straight edge hnutí, které je typické odmítavým postojem k veškerým návykovým látkám, hlavním znakem vyznavačů je tedy úplná abstinence.

Klíčová slova

straight edge, hnutí, subkultura, návykové látky, abstinence

Annotation

This work deals with the relationship of the people engaged in the straight edge movement to use of the addictive substances and the retrospective evolution in this relationship. The qualitative research was used for this topic. In the work the authoress also focuses on the description of the straight edge movement, which is typical for its negative attitude towards all addictive substances. The main sign of the confessors is the absolute abstinence.

Key words

straight edge, movement, subculture, addictive substances, abstinence

OBSAH

ÚVOD.....	8
1. VYMEZENÍ OBECNÝCH POJMŮ.....	9
1.1. KULTURA.....	9
1.2. SUBKULTURA.....	10
1.2.1. Funkce subkultur.....	10
1.2.2. Typologie subkultur.....	11
1.2.3. Rozdíly životního stylu subkultur od kultur.....	12
1.2.4. Subkultura a město.....	13
1.2.5. Subkultura mládeže.....	13
1.3. Hnutí.....	14
1.4. Životní styl.....	14
1.5. Postoj.....	14
1.6. Socializace.....	15
1.6.1. Činitelé socializace.....	15
1.6.2. Etapy socializace.....	16
1.7. Individuace.....	17
2. Hnutí Straight Edge.....	18
2.1. Historie Straight Edge.....	18
2.2. Postoje vyznavačů hnutí Straight Edge.....	19
2.3. Označení Straight Edge.....	20
2.4. Hudba.....	21
2.5. Politika.....	22
2.6. Ženy a Straight Edge.....	23
3. Abstinence.....	24
3.1. Pojem abstinence.....	24

3.2.	POSTOJ K UŽÍVÁNÍ NÁVYKOVÝCH LÁTEK	25
3.3.	HISTORIE ABSTINENCE.....	25
3.4.	OTÁZKA ÚPLNÉ ABSTINENCE PRO PŘÍSTUP V PRIMÁRNÍ PREVENCII 26	
4.	VÝZKUM.....	28
4.1.	VYMEZENÉ CÍLE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	28
4.2.	METODIKA	28
4.3.	SBĚR DAT.....	31
4.4.	VÝZKUMNÝ SOUBOR	32
4.5.	ETICKÉ ASPEKTY.....	33
4.6.	ANALÝZA DAT	34
4.6.1.	Obecné znaky vyznavače straight edge	34
4.6.2.	Subjektivně nejdůležitější hodnoty v životním stylu sXe.....	35
4.6.3.	Zkušenost s návykovými látkami	37
4.6.4.	Aspekty vedoucí ke zvolení straight edge jako životního postoje.....	41
4.6.5.	Reakce okolí	43
4.6.6.	Jak vnímám lidi, kteří pijí alkohol/berou návykové látky	45
4.6.7.	Jak si vybíjím zlost/agresi, jak ventiluji přebytečnou energii.....	47
4.6.8.	Možná negativa straight edge	49
4.6.9.	Zkušenost s primární prevencí	50
4.7.	VÝSLEDKY	52
4.8.	DISKUZE.....	53
	ZÁVĚR	55

Seznam odborné literatury

Seznam tabulek

Seznam příloh

ÚVOD

Když se řekne subkultura nebo alternativní hnutí, mnohým lidem se v souvislosti s tím automaticky vybaví užívání návykových látek. Ve své práci se věnuji specifikům v postojích k užívání návykových látek u osob, které se řadí k české odnoži hnutí hardcore hudebního stylu straight edge a jejichž postoj k drogám a alkoholu je velmi neobvyklý.

Teoretickou část věnuji obecným pojmům, které se pojí k problematice subkultur a hnutí. V této části své práce také pojednávám o charakteristikách, filozofii a historii samotného hnutí straight edge. Část teorie je dále věnována speciálně abstinenci, jakožto hlavnímu jevu, který ke straight edge neodmyslitelně patří. V teoretické části jsem se také soustředila na popis procesu socializace, který považuji za velmi důležitý děj v životě člověka při utváření postojů k návykovým látkám.

V empirické části bylo hlavním cílem mého výzkumu zjistit, jaký postoj zaujmají jednotliví příznivci hnutí straight edge k návykovým látkám a jaké faktory v minulosti mohly přispět k tomu, že si tito jedinci zvolili cestu abstinence, tedy hlavního charakteristického rysu tohoto hnutí, který mě z adiktologického hlediska nejvíce zajímal. Výzkum jsem prováděla formou rozhovorů přímo s vyznavači hnutí straight edge na pražské hudební scéně.

Problematice straight edge se dosud věnovala hlavně zahraniční literatura. V této práci jsem především čerpala z publikace od R.Haenflera (2006), J.Smolíka (2010) a J.Jandourka (2007) a mnoha dalších. Cenné informace pro tvorbu výzkumu jsem našla v publikaci o kvalitativním výzkumu od M.Miovského (2006).

Moje práce by mohla čtenáři přiblížit charakteristiky straight edge z pohledu samotných vyznavačů hnutí, případně odstranila možná dogmata či předsudky většinové společnosti o skupině lidí vyznávající myšlenky straight edge. V ideálním případě bych ráda nastínila možné faktory vedoucí k abstinenci, které by se mohly aplikovat nejen na tuto hardcore/punkovou subkulturu, ale také na abstinenci v léčbě závislostí. Některé poznatky o abstinenci a postojích k ní by také mohly posloužit pro potřeby primární prevence.

1. VYMEZENÍ OBECNÝCH POJMŮ

1.1. KULTURA

Podle sociologického slovníku je kultura souhrn životních forem, hodnotových představ a životních podmínek obyvatel na časově a prostorově vymezeném úseku. Pojem kultura naznačuje, že lidé nežijí pouze podle pravidel daných přírodními zákonitostmi. Kulturu můžeme považovat za souhrn postojů v dané společnosti, které jsou dalším generacím zprostředkovány symboly, získávají podobu v nástrojích a výrobcích a lidé si je uvědomují ve svých představách a idejích. Pojem kultura můžeme označit za souhrn vzorců chování v konkrétní sociální skupině bez ohledu na její velikost a trvání. Jako kultura se označuje i souhrn symbolických systémů a obsahů v dané společnosti (tedy náboženství, umění, vědění) v protikladu k její materiální výbavě (civilizace). (Jandourek, 2007, s.136)

Psychologický slovník definuje kulturu jako nadbiologické adaptační mechanismy člověka. Jedná se o systém informací, které zakládají způsoby, jimiž lidé v určité skupině komunikují se svým sociálním okolím a materiálním prostředím. Zahrnuje soubory principů, pravidel, mravů a způsobů interakce uvnitř skupiny. Kultura je přitom předávána výhradně negeneticky, tedy učením. (Hartl, Hartlová, 2000, s. 282)

Kultura je složitým společenským jevem a procesem. Vyznačuje se hodnotami, normami a hmotnými statky, které jsou typické pro určitou skupinu. Kultura je jedním z nejcharakterističtějších projevů sociálního sdružování lidí. (Giddens, 1999, s. 550)

Kulturu lze vnímat jako označení pro všechny sdílené normy, způsoby chování, schopnosti, hodnoty, rituály, tradice, znalosti a dovednosti, s nimiž se člověk nerodí, ale které přebírá v procesu socializace. Má tedy tu vlastnost, že lidem nabízí určitý referenční rámec, že je vybavuje určitým viděním světa, čímž je formuje k obrazu svému. Teorie v této souvislosti hovoří o socializační funkci kultury. (Duffková, Urban, Dubský, 2008 in Smolík, 2010, s. 27)

Průmyslové společnosti se vyznačují také vnitřní kulturní rozmanitostí a mívají řadu rozličných subkultur. (Giddens, 1999, s. 38)

1.2. SUBKULTURA

„Antropoložka Ruth Benedict tvrdila, že každá kultura je sumou specifických vzorců jednání. Co když ale tyto vzorce jednání jsou specifické a liší se výrazně od běžných vzorců většinové kultury? V takovém případě sociologie používá termín subkultura, který má zpravidla postihovat určité zvláštnosti souboru kulturních prvků typických pro menší, vyhraněné skupiny v rámci jednoho národa, jednoho státního útvaru, případně širšího společenství; tyto zvláštnosti dosti podstatným způsobem odlišují danou skupinu a její kulturu od ostatních skupin a jejich kultur či od celkové kultury v daném prostoru.“ (Petrušek a kol., 1994, in Smolík, 2010, s. 30)

Důležitým znakem subkultury je viditelné odlišení od dominantní (hegemonní, mainstreamové, majoritní) kultury. Subkultury nevznikají pouze v malých, izolovaných preindustriálních společnostech (Smolík, 2010, s.30). Podle psychologického slovníku je subkultura kulturou odlišnou uznávanými hodnotami od kultury dominantní, již je ale součástí. (Hartl, Hartlová, 2000, s. 574)

Příslušníci skupiny se mohou od většiny odlišovat soc. postavením, věkem, povoláním nebo regionem (např. předměstí metropole). Škála projevů vyjadřujících distanci od převládající kultury je široká, od odrobných změn až k radikálnímu popření (pak se mluví o kontrakultuře). Pojem subkultura se používá např. při zkoumání životního stylu mládeže, určitých sociálních a etnických vrstev, protestních hnutí, hodnotových představ delikventů. (Jandourek, 2007, s. 243)

1.2.1. Funkce subkultur

Podle Grubera (1997) mají subkultury mládeže ve společnosti tyto funkce:

- poskytují specifická „útočiště“ nesocializovaným jedincům;
- umožňují komunikaci potřebnou pro výkon té které zájmové činnosti;
- ve své existenci subkultury umožňují realizovat a vyzkoušet nové vzorce chování;
- existence subkultur je zároveň symptomem takových vzorců;

- existence některých subkultur může být pro společnost zdrojem značných problémů (kriminalita, rasové bouře atd.);
- subkultury mládeže jsou i vyjádřením míry demokracie a svobody ve společnosti (Gruber, 1997, in Smolík, 2010, s. 57)

Protože se fenoménu subkultur mládeže nevěnovali jen sociologové, ale i kriminologové a sociální pracovníci, je třeba zdůraznit, že subkultury mládeže byly nahlíženy jako a priori delikventní. Výzkumy tak často byly orientovány zcela prakticky, ve snaze snížit kriminalitu ve velkoměstech. (Smolík, 2010, s. 58)

1.2.2. Typologie subkultur

Subkultury mládeže, tak jako jiné společenské fenomény, je možné typologizovat na základě nejrůznějších kritérií. Jedno z nejčastěji uváděných je kritérium vzniku, které nám subkultury mládeže rozdělí na subkultury mládeže přenesené a originální (původní). Přenesené subkultury mládeže jsou ty, které původně vznikly mimo území ČR (resp. ČSSR, ČSFR). Originální subkultury mládeže jsou charakteristické svým vznikem v československém prostoru.

Dalšími kritérii mohou podle Smolíka (2005) být:

- rozšířenost subkultury (či dokonce existence, resp. neexistence v České republice),
- jednotnost/nejednotnost subkultury mládeže (existence několika proudů v rámci jedné subkultury),
- hledisko politické angažovanosti (subkultury mládeže politické, apolitické),
- míra společenské přijatelnosti z hlediska ústavního pořádku (subkultury extremistické, neextremistické),
- hledisko společenské angažovanosti (subkultury angažované, neangažované),
vztah k násilí (násilné subkultury, odmítající násilí),

- vztah k užívání drog (subkultury, pro jejichž příznivce je užívání drog charakteristické, subkultury, pro jejichž příznivce je vyjímečné). (Smolík, 2005a, 2008a in Smolík 2010, s. 90)

Jak je patrné, typologizovat subkultury lze podle mnoha kritérií. Každou z běžně uváděných subkultur mládeže je možné podřadit pod určitou typologii. (Smolík, 2010, s. 90)

1.2.2.1. Antisystémový paradox

„Část subkultur mládeže se kriticky staví k blíže nespecifikovanému systému, resp. majoritní kultuře. Pro některé subkultury je typická předpojatost vůči dominantní kultuře, často bývá i připravenost použít násilí. Zde však vzniká situace, která si zaslouží termín „antisystémový paradox“. Antisystémový paradox je situace, kdy subkultura mládeže vystupující proti majoritní společnosti, tj. blíže nespecifikovanému systému, je medializovaná, podlehne komerci a stane se pouhým životním stylem, módou a de facto „systém“ upevňuje. Poté často dochází ke štěpení do té doby jednotné subkultury mládeže (typicky hippies – yuppies, punk – hardcore/straight edge).“ (Smolík, 2008a in Smolík, 2010, s. 90)

1.2.3. Rozdíly životního stylu subkultur od kultur

Míra rozdílnosti subkultury od celé kultury, jíž je součástí, je jednak pohyblivá, jednak se může minimálně odlišovat nebo může být zcela v opozici proti celé kultuře (kontrakultura). Velikost a charakter rozdílů je dán celou řadou faktorů, jako je věk, povolání (včetně přípravy na ně), náboženství (sekty, rituály), původ, národnost, etnikum, rasa, sociální pozice, sociální status, zájmy, sociální instituce, segregace atp. Při větších odlišnostech subkultur (zejména takových, které lze charakterizovat jako protichůdné celé kultuře) vzniká napětí a konflikty, které neznáma ústí do značně dramatických situací. (Hebdige, 1979 in Smolík, 2010, s. 30)

Životní styl, vír střídajících se mód, nálad, postojů je téma všech sociálních vrstev. Sdílení tohoto „provokativního programu“ předpokládá samozřejmě sociální existenci skupin, jež provokují verbálně či vizuálně, esteticky, stylově módou

v oblékání, typem účesu, stylem jazyka, výrazivem, jehož užívají, svými postoji, viděním, věděním i nevěděním, ale nezřídka třeba jen hygienickými návyky, mnohdy krajně liberálním vztahem k návykovým látkám atd. Tyto skupiny vytvářejí to, čemu se říká subkultura a někdy dokonce to, co se označuje jako kontrakultura, tedy postoj programově odmítající oficiální, většinovou kulturu. Někdy se mluví dokonce o „kmenech“, které se potulují světem, o „nových i věčných nomádech“ – i to je jedna z forem „nového životního stylu“ v otevřeném globalizujícím se světě. (Petrušek, Balon, 2011, s. 111)

1.2.4. Subkultura a město

Městský život často sám aktivně vytváří různé komunity. Claude Fischer (1975 a 1984) se pokusil vysvětlit, proč urbanismus spíše podporuje rozmanité subkultury, než aby každého učinil součástí anonymní masy. Říká, že lidé žijící ve městech jsou schopni spolupracovat s ostatními, kteří mají stejný původ nebo zájmy, a rozvíjet místní vazby na základě různých náboženských, etnických, politických a jiných subkulturních orientací. Malé město nebo vesnice vývoj takové subkulturní rozmanitosti neumožňuje. (Fischer, 1975, 1984 in Giddens, 1999, s. 452)

Moderní forma společenského styku ve městě, ve kterém mají účastníci stejný zájem na trávení volného času nebo se zaměřují na stejný životní styl aniž by se museli navzájem znát se označuje jako „scéna“. (Smolík, 2010, s. 37)

1.2.5. Subkultura mládeže

Subkultura mládeže je podle definic sociologického slovníku kulturou a formou sdružování, které vycházejí ze životního stylu mládeže a kterými se mládež odlišuje od světa dospělých. Protože fáze mládí nemá v moderní společnosti přesně vymezené hranice, najdeme mnoho prvků subkultur mládeže i u starších lidí. Subkultur mládeže existuje velké množství (beatníci, hippies, punkeři, skinheads, anarchisti, sprejeři, rowdies apod.) Prvky subkultur mládeže může mládež vytvářet sama, nebo se jich časem může zmocnit komerce (styl oblékání, kult hvězd, hudba). Subkultura mládeže

pomáhá zvládat přechod ze světa rodiny do širšího světa dospělých, protože jejich iniciace je jinak svěřena neosobním společenským institucím. (V ojedinělých případech může však tomuto přechodu bránit – problém „věčné mládeže“). (Jandourek, 2007, s. 243)

1.3. HNUTÍ

Alternativní hnutí je sociální hnutí obracející se proti tradovaným formám společenského života. Vzniká především v řadách mládeže a kritických intelektuálů a k jeho tématům patří např. ochrana životního prostředí, sebeurčení, odmítání konzumní společnosti, solidarita, individuální rozvoj osobnosti a alternativní životní styl. (Jandourek, 2007, s. 96)

1.4. ŽIVOTNÍ STYL

V postmoderní době je životní styl nikoliv věcí svobodného rozhodnutí („nemohu nemít styl“), nýbrž nezbytné volby a úzce souvisí s prezentací vlastní identity (Petrušek, Balon, 2011, s. 104). Životní styl lze vymezit jako souhrn životních forem, které jedinec aktivně prosazuje (Smolík, 2010, s. 38).

1.5. POSTOJ

„Postoj je naučená dispozice jedince reagovat pozitivně nebo negativně na nějaký objekt (předmět, osobu, ideu) určitými pocity, představami, hodnocením a způsoby chování. Je to hypotetický konstrukt, který nemůžeme pozorovat přímo, ale usuzujeme na něj podle chování a vyslovených mínění. Na rozdíl od bezprostředních motivů působících na jednání je postoj trvalejšího rázu, protože se vytváří opakovanými reakcemi na tentýž podnět. Postoj obsahuje tři komponenty: afektivní, kognitivní a komponentu jednání. Podle Thomase s Znanieckého je postoj vědomým vztahem k hodnotě, individuálním protějškem objektivní hodnoty. Podle Allporta je postoj „mentálním a nervovým vztahem pohotovosti, který je organizován zkušeností a

vyvíjející direktivní nebo dynamický vliv na odpovědi individua vůči všem objektům a situacím, s nimiž je v „relaci“. Vyjádřením postoje je mínění. Někteří autoři (Newcomb) zdůrazňují rozdíl mezi postojem a motivací. Tak například jídlo není podmíněno postojem k jídlu, ale hladem. Rozdíl mezi postojem a zvykem je, že zvyk je naučená tendence, zatímco postoj je jakousi vnitřní psychickou strukturou hodnocení, která nemusí v dané situaci organizovat způsob chování (myslíme si o něm své, ale ovládneme se). Souhrn osobních postojů vytváří osobní ideologii (např. etnocentrismus, přísná výchova dětí, náboženské postoje a patriotismus vytváří na vyšší úrovni systém postojů jako konzervatismus.“ (Jandourek, 2007, s. 189).

1.6. SOCIALIZACE

Socializace je proces, kterým se jedinec začleňuje do sociální skupiny. Osvojuje si přitom normy, panující ve skupině, její hodnoty, učí se sociálním rolím spojeným s určitými pozicemi a dalším dovednostem a schopnostem. Pokud jedinec pocítuje osvojené způsoby chování, postoje a představy jako svoje vlastní a samozřejmé jsou tzv. internalizovány. Těžiště procesu socializace leží v mládí a jeho výsledkem je vytvoření „sociálního Já“, sociální identity, sociokulturní osobnosti. Jedna z nejdůležitějších fází, totiž socializace v povolání se ovšem odehrává až na konci mládí. Jako socializaci lze označit i každé začleňování do nové skupiny, takže socializace probíhá vlastně celý život (Jandourek, 2007, s. 220).

Z normativních požadavků společnosti je odvozovaný obsah socializace, který je předáván prostřednictvím činitelů socializace (Výrost, Slaměník, 2008, s. 49).

1.6.1. Činitelé socializace

Funkci činitelů socializace mohou plnit nejrůznější sociální skupiny, do kterých je jedinec začleněn, a nejrůznější osoby, se kterými vstupuje do různých vztahů. Hlavními činiteli socializace jsou takové sociální skupiny, do kterých je jedinec relativně trvale a pevně začleněn a které proto mají možnost dlouhodobého přímého působení na jedince. Z tohoto hlediska se největší význam přisuzuje rodině, škole,

skupinám vrstevníků, sociálním skupinám na pracovišti a dále hromadným komunikačním prostředkům (Kolárik a kol., 2004 in Výrost, Slaměnik, 2008, s. 50).

1.6.2. Etapy socializace

Socializaci lze rozdělit na primární a sekundární. Primární socializace probíhá v nejčasnějším období vývoje člověka. Během ní jsou mu předávány především základní kulturní návyky a jedinec si začíná vytvářet svůj bezprostřední svět. Je na socializátorovi zcela závislý a vytváří si k němu silné emocionální vazby. V důsledku toho jsou soubory hodnot a norem a způsoby chování získané v této etapě obvykle internalizovány velmi pevně a jen málokdy jsou později zpochybňovány a přehodnocovány. V roli hlavního socializačního činitele zde vystupuje především nejužší rodina, částečně pak i další příbuzenstvo. (Reichel, 2008, s. 162)

Oproti tomu sekundární socializace již není posilována primárním citovým vztahem k socializátorovi, ten mnohdy bývá zaměnitelný. Předkládané informace mají speciální, často odbornou, tím ovšem jen partikulárně platnou povahu. To obojí může být důvodem k tomu, že předávané informace jsou snadněji zpochybňovány či zcela odmítány. Významným aspektem sekundární socializace je však právě tato skutečnost, totiž možnost zaujímat k předpokládaným hodnotám a normám kritická, hodnotící stanoviska, což je zdrojem rozvoje samostatně se rozhodující osobnosti. Z hlediska fungování sociálního systému je optimální určitá rovnováha mezi obsahy, které jsou předkládány k socializaci, a možností kritického odstupu od nich. (Reichel, 2008, s. 163)

V socializaci mladistvých se kromě rodiny stávají významnými socializátory také škola, spolužáci a kamarádi, neboť sociální život nabývá na bohatosti a jedinec figuruje již v řadě sociálních skupin. Kromě školního kolektivu jsou to různé skupiny zájmové, spojené s jedincovými dalšími aktivitami, ať už na platformě formalizované (sportovní oddíl, umělecká instituce, jazykové vzdělávání aj.) či neformální (parta spolužáků, přátel atd.). Strmě roste objem nových poznatků, které jedinci zprostředkovává škola, členské a nečlenské sociální skupiny i vlastní aktivity (studium, četba, cestování apod.). Na základě těchto informací si v konfrontaci s dosud poznaným

průběžně zpřesňuje své pojetí světa, sociálního života, svého místa v něm. V etapě od dětství k dospívání, jehož ústřední činností je učení, vzdělávání, se z dítěte stává svébytná, většinou již v základních rysech zrale socializovaná osobnost. Socializace je procesem celoživotním, v období dospělosti však křivka socializačních nároků již dávno není tak strmá jako v ranném věku a v období dospívání (Reichel, 2008, s. 159-167).

1.7. INDIVIDUACE

Individuace je proces utváření speciálních osobnostních struktur, které jedinci dávají schopnost chovat se autonomně. Jedinec s rozvinutou osobnostní strukturou se pak například dokáže odchylovat od normy, ačkoli ho tlak společnosti tlačí ke konformitě. Někdy je individuace vykládána jako vymezení vůči pojmu socializace, která je naopak přizpůsobením se společnosti. (Jandourek, 2007, s. 106)

2. HNUTÍ STRAIGHT EDGE

„I am a person just like you / but I've got better things to do / than sit around and fuck my head / hang out with the living death / Snort white shit up my nose / Pass out at the shows / I don't even think about speed / That's something I just don't need / I've got the straight edge

„I am a person just like you / But I've got better things to do / Than sit around and smoke dope / 'Cause I know I can cope / I laugh at the thought of eating 'ludes / Laught of the thought of sniffing glue / Always gonna keep in touch / Never want to use the crutch / I've got the straight edge.“

Text písně Straight edge od kapely Minor Threat (Haenfler, 2006, s. 8)

Populární média, mainstreamová kultura a dokonce i sociologové často stereotypně o mládeži říkají, že jsou požitkáři, sexuálně promiskuitní a že se utápějí v návykových látkách. Užívání drog mezi mládeží bylo všeobecně prohlášeno za závažný sociální problém. Straight edge - možné je také označení sXe, je hnutí, které vzniklo na východním pobřeží Ameriky kolem roku 1980. Jejich konzervativní životní styl společně s progresivními punkovými myšlenkami a tvrdou muzikou ostře kontrastoval s konvenční divokou mládeží. (Haenfler, 2006, s. 8)

2.1. HISTORIE STRAIGHT EDGE

Název tohoto protikomerního hnutí pochází z písničky skupiny Minor Threat (Daly, Wice, 1999, s. 333). O tom, jak tento směr hardcore punku získal své pojmenování, koluje téměř legendární příběh. Bubeník kapely Minor Threat - Heft Nelson prý jednou maloval plakát svůj koncert a používal k tomu mj. dřevěné pravítko. A právě jeho přímá hrana (angl. Straight edge) mu připomínala způsob života, jaký si členové kapely zvolili – být přímý, být odpovědný sám sobě, neklamat se žádnými

„životabudiči“. A tak prý tato nenápadná metafora dala jméno směru, který v podstatě změnil tvář punku v osmdesátých letech. (Koštěnec, 2001 in Smolík, 2010, s. 183)

„Subkulturní proud straight edge vyrostl přímo z punkového podhoubí washingtonské mládeže, a asi právě proto se její do té doby v rokenrolu neslýchaný apel právě na drogovou abstinenci a sexuální zdrženlivost chytil, na rozdíl od podobných kampaní a oficiálních míst.“ (Koštěnec, 2001 in Smolík, 2010, s. 184).

Později se hardcore, ale i myšlenky straight edge dostávaly i do Kanady, Austrálie a Evropy, kde se objevují kapely jako Exploited, Discharge, Youth of Today, A18 a mnohé další (v zemích jako je Itálie, Španělsko, Norsko, Japonsko, Finsko, Švýcarsko, Rusko, Polsko i Bělorusko aj.). Příznivci straight edge svými postoji bojují za práva zvířat (upřednostňují veganství), proti národním korporacím (nekupují běžně dostupné značky zboží), sexismu, imperialismu, vystupují na podporu ochrany přírody atd. Samozřejmě že i v proudu straight edge existují různé formy a názory (Daly, Wice, 1999 in Smolík s. 184). Některé extrémní odnože straight edge označované jako hard line (tvrdá linie) proklamují boj za veganský svět a uchylují se k ozbrojeným akcím proti laboratořím, kde se na zvířatech testuje kosmetika, nebo proti dealerům drog (Koštěnec, 2001 in Smolík, 2010, s. 184). Nejsou však naštěstí tolik oblíbené a přívrženci klasického straight edge se od nich převážně distancují.

2.2. POSTOJE VYZNAVAČŮ Hnutí STRAIGHT EDGE

„Žádné drogy, ani alkohol a tabák. Za každou cenu a v každé situaci čistý pohled na svět. Čelit problémům s jasnou hlavou, radovat a bavit se přirozeně, za každých okolností být schopný reagovat. Nebýt součástí masy, nebýt takový, jakého mě chtějí mít. Straight edge znamená jasná převaha.“ (Hůla in Vladimír 518, 2011, s. 473-483).

Straight edge je subkulturální proud a zároveň první pozitivní proud v punku. Příznivci hnutí straight edge odmítají nejen alkohol a drogy, ale také sexismus a vůbec všechny amorální nešvary. (Daly, Wice, 1999, Švamberk, 2003, 2006 in Smolík, 2010, s. 184).

Kapela Minor Threat stála u zrodu hardcorového stylu čistého života, který dodnes přežívá především u bílých teenagerů mužského pohlaví. Od 90. let klade hnutí straight edge důraz především na práva zvířat a veganismus (Daly, Wice, 1999, s. 333).

Straight edge bylo dobovou reakcí punkové mládeže na to, jakým směrem se jejich scéna ubírala. Destrukce, drogy, rvačky, vraždy na koncertech, nihilismus. Najednou se tomu část scény postavila, bylo to vymezení vůči společnosti i scéně zároveň – a to víceméně platí i v dnešní době. Je absurdní, že se objevovaly a objevují tendence myšlenky sXe zneužívat – ať už je to agresivně militantní frakce Hardline (v Česku nikdy žádní nebyli a i ve světovém kontextu jsou minoritou, přesto je jejich nekompromisní fyzické násilí vůči bezvěrcům jedním z předsudků, které se kolem straight tradují), nebo nepříliš úspěšné straight edge tendence v neonacistické scéně. (Hůla in Vladimír 518, Veselý, 2011, s. 473-483).

V životě sXe lidí jsou důležitou hodnotou vedle abstinence také vegetariánství či veganství-na rozdíl od vegetariánů vegani nekonzumují vedle masa a ani výrobky živočišného původu jako vejce a mléčné výrobky. Dalšími angažované politické názory a v neposlední řadě hudební scéna, ve které má většina stoupců svoje vlastní místo.

2.3. OZNAČENÍ STRAIGHT EDGE

Majitelé klubů ve Washingtonu D.C. stejně jako na dalších místech, nechtěli pouštět děti na koncerty (legální zde bylo pít od osmnácti). Kluby získávaly značnou část svých zisků z prodeje alkoholu, proto se zaměřovaly převážně na klientelu dospělých. Také se provozovatelé chtěli vyvarovat tomu, aby nebyli přistiženi a při nalévání alkoholu nezletilým a následně pokutováni. Skutečnost, že alkohol zabránil nezletilým prožívat punkovou scénu byla pro mnohé děti nesnesitelná. (Haenfler, 2006, s. 8). Hardcore mládež v Americe měla hodně vyznavačů ve věku kolem 14-16ti let, takže by jim za normálních okolností neměl být povolen vstup do klubů (Willis, 1993 in Gelder, 2007, s. 147). Naštěstí se ve Washingtonu změnil zákon a vyloučilo se, aby kluby nepouštěly mladé fanoušky. Pro tyto mladistvé se začalo používat označení „X“, které jim bylo nakresleno na ruce jako signál pro personál klubu, aby těmto mladistvým nepodávali alkohol. Nicméně „X“ začalo být brzy označením vzdoru. Mládež přetvořila

toto stigma na symbol hrdosti, jako by říkali: „Nejen, že nemůžeme pít, ale ani nechceme!“. Děti a později i ti, kteří už mohli legálně pít začali alkohol odmítat a označovali ruce tímto symbolem. (Haenfler, 2006, s. 8)

Typické je i označování písmeny „x“ na internetových portálech, kde se často šíří myšlenky straight edge a stoupenec hnutí je tak proto možné poznat podle „x“ před a za jménem, které užívají na internetové síti.

Stoupenec hnutí mají svou typickou image. Často jsou potetovaní, typicky si tetují opět výše zmíněná „X“ jako známku doživotní ideologie. Časté jsou další extravagantní doplňky jako piercingy. Oblečení upřednostňují převážně v černé barvě a s nápisy oblíbených kapel nebo názorů, které se vážou k hnutí straight edge.

2.4. HUDBA

Hnutí straight edge vychází především z hudební scény, hudba má tedy pro stoupenec hnutí nezastupitelnou úlohu. Jedná se o odnož punku, později se stoupenec straight edge přiklonili k nově vzniklému hudebnímu stylu, kterým je hardcore.

„Skladba Straight Edge má čtyřicet šest vteřin. Najdete ji na dischordovské trojce, eponymním debutu hardcorové kapely Minor Threat z roku 1981. Aniž by to byl záměr, definoval Ian MacKaye na minimální ploše postoj, který přijali za svůj punks po celém světě. „Jsem stejnej jako jsi ty / jen mám lepší věci na práci / než se kámošit se zombíky / a naječovat si palici,“ začíná text, který naprosto převrátil myšlení punkové subkultury, aniž by popřel její principy. Naopak McKayeovo vymezení bylo hlavně reakcí na konformitu, a díky tomu neztrácí na aktuálnosti ani po třiceti letech.“ (Hůla in Vladimír 518, Veselý, 2011, s. 473-483)

Poté, co se punku „ujaly“ velké gramofonové firmy a vydavatelství, poté co se punk stal zbožím, se část – především amerických – punkerů navrátila ke kořenům samotné subkultury a odmítla z punku mít jen dobrý prodejní artikl. Těmto ortodoxním punkerům se tak stal východiskem hardcore. Hardcore je možno hodnotit jako proud subkultury mládeže či svébytné hnutí, které se staví jako reálná a stabilní alternativa vůči tomu, co zábavní průmysl předkládá mladým.

Americký punk se pod vlivem britských kapel, zejména The Clash, zpolitizoval. Restriktivní ekonomická opatření v osmdesátých letech si nevybírala a tvrdě dopadla na značnou část společnosti, v níž byly prosazovány konzervativní hodnoty.

V USA se formuje hardcore jako odpověď na komercializaci punkové scény. Prvním britským punkerům stačilo provokovat (a dělo-li se tak na půdě konzervativní televizní stanice či mamutího vydavatelského koncernu, tím lépe). Američtí „hardcoráři“ však chtěli vidět výsledek svého vzdoru. Hardcore se stal životním stylem, jehož ústřední myšlenkou je dodnes aktivní odmítání konzumu; ovšem nikoli ve smyslu „destrukce z principu“, ale ve smyslu angažované politiky za nenásilí, dodržování lidských práv, ochranu zvířat a přírody obecně. Hardcore je jediná scéna (snad kromě riot grrrls), v níž neexistuje výrazná dělící čára mezi kapelami a fanoušky. Stejně jako punk i hardcorové desatero hlásá, že hrát ve skupině může každý. Z toho – kromě oné obrovské masovosti – plyne závěr, že hardcore je hnutím, které tvoří kapely i obecenstvo rovným dílem. Teze o tom, že hardcore je maximálně expresivním, na energii a výrazu bazírujícím hybridem punku, hardcoru a heavy metalu, je však stále obecně platná. Pro lepší orientaci nicméně rozlišujeme styly jako tzv. melodický hardcore, punk core, crust, skate core, grind core, trash core či nejrůznější crossovery s dalšími, mnohdy nemyslitelnými žánry. Pro hardcorovou hudbu zůstává stále určující, že je ve své prapodstatě chápána spíše jako doplněk, vnější znak hardcorové subkultury, mající svůj jasně stanovený účel. Také podle toho, do jaké míry se toto „pravidlo“ respektuje, je možné od sebe jednotlivé kapely odlišit (Handlířová, 1998 in Smolík, 2010, s. 182).

2.5. POLITIKA

Ideové politické hranice nejsou přesně určeny, ale lze říci, že jde spíše o orientaci vlevo. Z internacionálního charakteru hardcore vyplývá jeho zájem o mezinárodní politiku, ekonomické vztahy, budoucnost imperialismu atd. (Svítek, 1991 in Smolík, 2010, s. 183). Hardcore tím, že nepřiznává hierarchii, centralizaci, neuznává vztah tvůrce-spotřebitel. Ideálně je každý příslušník hardcoru účastníkem některé z existujících forem komunikace, hraní v hudební skupině, psaní do fanzinů, organizace koncertů, nahrávání atd. Počet fanzinů a skupin je velmi vysoký. Kazety a gramofonové

desky skupin cirkulují komunikačními kanály hardcoru a každý fanzin přináší recenze prací z mnoha zemí (Svítek, 1991 in Smolík, 2010, s. 183). Hardcore nesnáší sektářství, elitářství, fašismus/neonacismus (část harcorové scény se podílí na aktivitách v rámci kampaně Good Night White Pride) a módní styly. Podporou antifašistické politiky se rozumí boj proti autoritářství a pro sebeurčující komunity, ve kterých mohou rozmanití lidé koexistovat vedle sebe se vzájemným respektem, solidaritou a v míru. (Kuhn, 2010, s. 155) Přesto se v hardcoru často objevují „ideoví vůdci“, kteří jsou schopni reflektovat hardcorovou scénu a upozornit na některá zajímavá témata, trendy atp. (Smolík, 2010, s. 183)

2.6. ŽENY A STRAIGHT EDGE

Straight edge je jeden z mála proudů, které nerovnoměrné a „podřadné“ postavení žen kritizují. (Smolík, 2010, s. 86) Ale i subkultury, které se výslovně snaží rozvrátit genderové rozdíly se zřídka dostanou za hranice patriarchy.

Existují různé bariéry, které zabraňují ženám vstoupit do straight edge scény. Nedostatek žen ve scéně omezuje vstup dalším ženám, nemají ke komu vzhlížet. Samozřejmě mnoho žen ve scéně inspirovaly mužské kapely, ale neexistuje žádný proslavený ženský vzor ve straight edge scéně. Další bariérou může být fakt, že atmosféra na hardcore koncertech je velmi hypermaskulinní a může na ženy působit moc agresivně (Haenfler, 2006, s. 135).

3. ABSTINENCE

3.1. POJEM ABSTINENCE

Abstinance znamená zdrženlivost od určitého chování. Nejčastěji se tento pojem používá v kontextu s užíváním návykových látek, především alkoholu.

Alkoholismus je v pohledu psychologie zdraví negativním jevem a těžkým břemenem pro mnohé. Není tedy divu, že se mnoho lidí i institucí podílí na boji s ním. To, co se zde děje, je možno rozdělit podle definice cíle, kterého se chce dosáhnout, do dvou částí: pro jednu skupinu je cílem totální (stoprocentní) abstinence (úplné zanechání příjmu alkoholu od dané chvíle do smrti), pro druhou skupinu je cílem tzv. dosažení přijatelné, zdravotně snesitelné míry pravidelného příjmu alkoholu.

„Mnoho prací, které se alkoholismem soustavně zabývají – i mnoho lidí, kteří tak činí, aniž by byli profesionály, počítá s tím, že s alkoholem je třeba přestat jednou provždy. Stát se stoprocentním abstinentem. V pozadí je představa, že alkoholik je nakloněn k alkoholismu natrvalo. Jakmile začne znovu pít – třeba jen skleničku – opět se vrací do jednou již vyšlapaných kolejí. Mnoho příkladů z praxe – i terapeutických zařízení – ukazuje, že tomu tak častokrát je.“ (Křivohlavý, 2009, s. 201)

Tento přístup k abstinenci platí pro léčbu závislostí, tedy tam, kde už se reaguje na problém s alkoholismem. S abstinencí jako svobodné rozhodnutí je často zakořeněno v hlubší ideologii, bývá například spojeno s vyznáváním nějakých morálních pravidel v určité společnosti, či pravidel vyššího celku, například náboženství nebo subkultury. V subkultuře straight edge jde o postoj vzdát se konzumace alkoholu a návykových látek ne z důvodu závislosti na těchto látkách, ale za účelem získání čistého pohledu na svět. V usilování o stoprocentní abstinenci můžeme najít mezi přístupem léčby alkoholismu a dobrovolnou abstinencí přívrženců hnutí jistou paralelu. Léčící se alkoholici touto cestou usilují o boj s psychickou nemocí a znovunabytí zdravého životního stylu, přívrženci hnutí straight edge abstinencí usilují o zdravý životní styl aniž by se sami kdy museli přiblížit závislosti. I ve straight edge se počítá s doživotní abstinencí.

3.2. POSTOJ K UŽÍVÁNÍ NÁVYKOVÝCH LÁTEK

Vzhledem k toleranci společnosti s naší kulturní tradicí jsou sociální důsledky související s alkoholizmem a závislostí na nealkoholových látkách odlišné. Odlišnost však spočívá zejména v postojích společnosti k užívání alkoholu, které je tolerováno, v některých případech může jeho odmítání způsobit i „problémy“ v sociální interakci (vyloučení ze sportovní party, neuzavření výhodného obchodu apod.) Naopak užívání nealkoholových látek je často spojeno s následnou stigmatizací, tyto jedinci jsou ohroženi sociální exkluzí. V obou případech je však nutné hledět na závislostní chování a škodlivé užívání psychoaktivních látek jako nemoc z hlediska medicínského a psychologického vzhledem k jednotlivci, a rovněž jako na patologii (nemoc) celé společnosti z hlediska sociologického. (Fischer, Škoda, 2009, s. 117)

3.3. HISTORIE ABSTINENCE

Hnutí straight edge není jediným případem v historii, kdy určitá skupina lidí upřednostňuje zdrženlivost od návykových látek, ačkoli většinová společnost určité návykové látky toleruje a užívá. V historii lze nalézt některé tendence k abstinenci v různých kulturních kontextech.

Nejznámější a nejmasovější shana o abstinenci probíhala v Americe v období prohibice. Kolem roku 1886 byla v Atlantě jako v prvním hlavním městě států USA vyhlášena prohibice. Přestože byla tato snaha o zákaz alkoholu kontraproduktivní a docházelo ve velké míře k pašování alkoholu a většímu rozvoji kriminality, k tomuto Americkému vzoru se později přikláněly některé politiky států v Evropě. (Davenport-Hines, 2004, s. 124).

Namátkou dál můžeme zmínit další tendence o prosazení abstinence. Například někteří angličtí lékaři věřili, že rozvoji závislostí – především pak v zemědělských oblastech – do značné míry napomohlo až příliš radikální abstinenci hnutí. Nuzní venkované se totiž bez alkoholu často už nedokázali obejít a brzy hledali lacinou náhradu (Brunton, in Davenport-Hines, 2004, s. 94). Přesto neexistují důkazy, které by

potvrzovaly, že by zneužívání opia či éteru bylo v USA víc rozšířené tam, kde platil zákaz alkoholu. Americkým ženám sice etiketa pití alkoholu zapovídala, ale obyvatelky odlehlých venkovských oblastí anebo dlouhodobě osamělé ženy námořníků ji často otevřeně či nenápadně obcházely. (Birrel in Davenport-Hines, 2004, s. 95)

Radikální hnutí za abstinenci zahájil v Irsku otec Theobald Matthew (1790-1856), jenž přiměl desítky tisíc lidí, aby se zřekli alkoholu. Tradice, kterou zavedl, přetrvala do padesátých let 20. století a měla na svědomí nejspíš víc závislých na éteru, který kněží v té době považovali za bezpečnější než alkohol. (Davenport-Hines, 2004, s. 120)

Pokud hledáme abstinenci v subkulturách a hnutích, bývá často spojena s náboženským podtextem.

V subkulturách spojených s hudbou nalezneme odmítání návykových látek jen zřídka. Ne přímo abstinencí, ale odmítavým postojem k návykovým látkám byly proslaveny vedle straight edge také subkultury neonacistických skinheads, sharp skinheads nebo fotbaloví chuligáni (Smolík, 2010, s. 47).

3.4. OTÁZKA ÚPLNÉ ABSTINENCE PRO PŘÍSTUP V PRIMÁRNÍ PREVENCI

„Primární prevence si klade za cíl odradit od prvního užití drogy nebo alespoň co nejdéle odložit první kontakt s drogou.“ (Kalina 2001 in Kalina 2008, s. 18) Nemluví se tedy o cíli spatřovaném v úplné abstinenci.

Dokud bude existovat značný trh s návykovými látkami, pořád budou existovat lidé, kteří je budou dodávat. Tudiž pouze tím, že se lidé naučí drogy nechtít, se dá zaútočit na tento zdroj problému. Návykové látky se nikdy nepodaří zcela odstranit, takže lidé se prostřednictvím primární prevence mohou učit žít ve světě, který drogy obsahuje, aniž by je potřebovali užívat. (Ray, Ksir, 1999, s. 444)

Empirická část

4. VÝZKUM

4.1. VYMEZENÉ CÍLE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Tato práce se věnuje vztahu přívrženců hnutí straight edge k návykovým látkám. Stanovili jsme si pro náš výzkum tyto cíle:

- 1) Popsat subkulturu a společné znaky lidí vyznávající myšlenky tohoto hnutí.
- 2) Zmapovat zvyklosti subkultury/hnutí vzhledem k užívání návykových látek.
- 3) Zjistit pohnutky, které u vyznavače hnutí vedou ke ztotožnění se s životním stylem, který straight edge propaguje.
- 4) Zjistit jaké aspekty se mohly podílet u přívržence hnutí straight edge k sympatizování s hnutím.

Výzkumné otázky, které byly použity pro sběr dat k našemu výzkumu jsou obsaženy v příloze č.1.

4.2. METODIKA

Jednalo se o kvalitativní výzkum. Otázky byly zaměřeny na důvody ztotožnění se s tímto hnutím, na vztah k užívání návykových látek před přijetím myšlenek straight edge a poté, dále na užívání návykových látek v rodinné anamnéze, mezi přáteli atd.

Vycházeli jsme z teoretických poznatků o subkulturách, jejich členů a o procesu socializace získaných z odborné literatury a souvisejících zdrojů.

Ve formulování výzkumných otázek jsme vycházeli z metodiky změny postojů, inspirovali jsme se bio-psycho-socio-spirituálním modelem závislosti. Dále jsme brali v úvahu socializaci (popsána v teoretické části práce), jako zásadní proces při hledání

identity jedinců a její nejdůležitější období v dospívání, kdy jedinci nejčastěji nachází útočiště ve splynutí s idejemi různých subkultur.

O každém subjektu je třeba uvažovat minimálně v těchto rovinách: biologické, kulturně-historické, sociální, sociálně-psychologické, psychologické a rovině intersubjektivní. Člověk se pohybuje ve všech těchto rovinách současně a s tímto faktem je třeba při jakémkoli výzkumu v sociálních vědách pracovat. (Miovský, 2006, s. 78)

Předpokládáme, že stejně jako závislost má i abstinence bio-psycho-socio-spirituální původ. Za biologické faktory můžeme považovat celý psychomotorický vývoj dítěte v poporodním období, přítomnost traumat, nemocí a dalších omezujících a traumatizujících faktorů.

V psychologické úrovni se jedná o významné faktory jako je úroveň postnatální péče o jedince, tedy péče o harmonický vývoj, vývoj a diferenciaci potřeb v dětství, jejich přiměřené uspokojování s respektem k hranicím, a dále podpora v době dospívání, v krizi hledané identity a podobně.

Co se sociální úrovně týče, zde se jedná především o kontext, ve kterém se vše odehrává. Všimá si vlivu vztahů s okolím, které formují zrání jedince, případně toto zrání brzdí nebo deformují. Tyto vlivy zahrnují širokou škálu od nejobecnějších okolností jako je rasová příslušnost, společenský status rodiny, úroveň sociální zajištěnosti a prostředí, ve kterém jedinec žije, až po specifitější a konkrétnější ovlivňování. Jinak formuje člověka život na poklidné vesnici, jinak na sídlišti velkoměsta. K těm konkrétněji působícím patří kvalita konkrétních rodinných vztahů, případně absence rodiny vůbec. Dospívání se děje v procesu sociálního učení, na kterém se podílí především rodina se svými pravidly, mýty a morálkou.

Spirituální úroveň je myšleno vše, co člověka přesahuje, k čemu se vztahuje jako k nejvyšší autoritě, řádu, ideji. Jedná se o intimní oblast přímého prožitku toho, co je za každodenním úsilím, co dává smysl tomuto úsilí, co dává smysl životu vůbec.

(Kudrle in Kalina, 2003, s. 91-92)

U několika výzkumných otázek jsme vycházeli z teorie o postojích, jejich utváření a změně.

Výzkum změny postojů prostřednictvím persvazivní (přesvědčovací) komunikace umožňuje vyčlenit tři základní skupiny proměnných, které jsou předmětem studia i experimentální manipulace: první skupinu tvoří proměnné komunikačního procesu, které sestávají z pěti prvků – zdroje, obsahu persvazivní informace, kanálu informace, příjematele a cíle nebo určení informace; druhou skupinu tvoří proměnné vysvětlující procesy změny postoje – zde se předpokládá, že tento scholastický proces sestává minimálně z pěti sukcesivních kroků, a to pozornosti, porozumění, přijetí, podržení (zachování) a konání; konečně třetí skupinu tvoří vnitřní, strukturální komponenty postoje.

Další zaměření výzkumů vychází z předpokladu, že působení na pasivního jedince – příjematele persvazivní informace – nemůže být tak efektivní jako změna navozená aktivní účastí v různých sociálních situacích. Tento z metodologického hlediska jistě oprávněný požadavek představuje odrazový můstek pro komplexnější pochopení vlivů, které vyúsťují ve změnu postoje, ale i pro pojetí podstaty samotné změny. (Výrost, Slaměník, 2008, s. 138-143)

Výroční zpráva ve věcech drog z roku 2010 uvádí, že informace o drogách získávají mladí lidé nejčastěji z internetu nebo od přátel. V ČR byla třetím nejčastěji uváděným zdrojem informací média, zatímco v jiných evropských zemích převládaly informace od rodičů či příbuzných nebo informace od zdravotnických pracovníků nebo specializovaných protidrogových center (v rámci preventivních programů). Prostřednictvím kampaní v médiích a preventivních programů se mladí lidé také nejčastěji dozvídají informace o zdravotních rizicích souvisejících s užíváním drog, v ČR častěji mladí lidé uváděli jako zdroj informací internet. (Mravčík a kol., 2011, s.31)

Podle výzkumu Centra veřejného mínění z roku 2011 byla v České republice dokázána vysoká míra přijatelnosti legálních návykových látek. Celkem 82% respondentů považuje za přijatelné kouření tabáku, 77% považuje také za přijatelné chování užívání alkoholu. (Centrum veřejného mínění, 2011 a in Mravčík a kol., 2011, s. 30)

Česká republika patří dlouhodobě v celosvětovém žebříčku mezi státy s největší spotřebou alkoholu, příp. alkoholických nápojů. V přepočtu na 100%ní alkohol to již řadu let představuje průměrnou spotřebu téměř 10 litrů na jednoho obyvatele za rok (Popov in Kalina et al., 2003, s. 151). Z toho lze usuzovat, že norma v České republice je alkohol užívat. V našem výzkumu jsme se věnovali abstinenci a tázali se na faktory, které vedou mladé lidi nepřijmout tuto většinovou normu.

Další rovinou, kterou v našem výzkumu uvažujeme, je potencionální nebezpečí abstinence. U závislých je známý stav, kdy se po dosažení abstinence od jedné drogy či chování objeví náhradní zdroj uspokojení – dochází k substituci symptomů (Hajný, 2006, s. 34). Abstinence je zde pojata v kontextu léčby závislostí. Otázkou zůstává, zda se tak děje i u lidí, kteří v životě sami závislost nezažili. V naší studii jsme se proto konkrétně ptali vyznavačů straight edge, kteří odmítají návykové látky, jak jinak si vybijí agresi, nebo v čem nachází jiný ventil či závislost.

4.3. SBĚR DAT

Pro sběr dat jsme použili metodu semistrukturovaných rozhovorů, které jsme prováděli s jednotlivými přívrženci hnutí na pražské straight edge scéně.

Respondenty jsme oslovili přímo na tematických straight edge hudebních akcích (hardcore koncertech) na pražské hudební scéně, další jsme pak k účasti ve výzkumu získali metodou sněhové koule, kdy respondenti poskytli kontakt na další přívržence hnutí, kteří byli ochotni účastnit se rozhovoru.

Přímo jsme oslovili čtyři respondenty. Z těchto čtyř oslovených se dva zúčastnili výzkumu, jeden odmítl z důvodu časové indispozice a jedna potencionální respondentka odmítla kvůli stěhování do zahraničí. Metodou sněhové koule jsme od prvně oslovených respondentů dále získali kontakt na další čtyři respondenty. Ženy bylo složitější kontaktovat, protože na koncerty chodí zřídka. Proto jsme se prvních respondentů cíleně ptali, zda znají ženy mezi straight edge, které by mohly poskytnout rozhovor.

Se svolením respondentů jsme rozhovory nahrávali na diktafon a následně doslovně přepsali. Respondentů jsme se na výzkumné otázky tázali po předchozí domluvě v prostředí pražských kaváren. Rozhovory byly provedeny v období mezi únorem a červencem 2012.

Nejprve jsme si stanovili cíle našeho výzkumu, poté jsme na základě nastudované literatury a metodiky vytvořili schéma výzkumných otázek, které jsme pokládali respondentům. Použité otázky pro semistrukturovaný rozhovor jsou obsaženy v příloze č.1.

Pro sběr dat byla významná analýza tématické literatury o charakteristikách hnutí straight edge.

4.4. VÝZKUMNÝ SOUBOR

Výzkumný soubor sestával z 6 respondentů ve věku mezi 19-33 let. Se všemi respondenty jsme vedli polostrukturované rozhovory. Vzhledem k faktu, že přívrženci hnutí straight edge jsou díky přímé souvislosti s tvrdou hardcore hudbou převážně muži, vzorek se skládá hlavně z mužské části respondentů. Poměr žen oproti mužům v našem výzkumném souboru byl 2:4. Všichni respondenti (až na jednoho, žijícího v Blansku) v současné době bydlí v Praze. Jeden respondent má ukrajinské občanství, jedna respondentka pochází z Německa, má občanství české i německé.

Průměrný věk respondentů byl 25,8 roku. Průměrný věk, ve kterém se respondenti začali označovat jako straight edge byl 16,6 roku.

Tabulka č.1.: Profil respondentů

Respondent	Věk	Kolik let abstinuji / označuji se jako sXe	Vzdělání	Zaměstnání	Hudba
Respondent č.1.	33	17,5	SŠ letecký technik	Pracuje ve zdravé výživě, pořádá hardcore/sXe koncerty	Hardcore
Respondent č.2.	23	7,5	SŠ, nedokončené VŠ vzdělání	Barman, hudebník, sound manager	Punkrock
Respondentka č.3.	19	4,5	Dokončuje SŠ Grafickou	Studuje, brigáda v restauraci	Hardcore / metal
Respondent č.4.	23	5	SŠ počítačová technika	IT poradce	Hardcore
Respondentka č.5.	25	6,5 / 5	Bakalář	Brigády, studuje	Hardcore, hip-hop
Respondent č.6.	32	17	SŠ Obchodní akademie	Provozuje obchod s literaturou a hudebními nahrávkami, pořádá HC koncerty	Hardcore, punk

4.5. ETICKÉ ASPEKTY

Z důvodu ochrany osobních údajů zachováváme respondenty poskytující údaje pro naši práci v anonymitě. S tímto faktem byli respondenti seznámeni před zahájením rozhovoru. Rozhovoru se respondenti účastnili dobrovolně za odměnu v podobě

veganského občerstvení a měli kdykoli možnost neodpovídat nebo rozhovor přerušit. Na každého respondenta jsme si vzali e-mailovou adresu, kam jsme finální formu přeepsaného rozhovoru poslali k revizi a ke svobodnému rozhodnutí, co můžeme použít pro účely bakalářské práce. Všichni respondenti souhlasili s nahráváním rozhovoru a následnou analýzou dat a zveřejnění bakalářské práce.

4.6. ANALÝZA DAT

Pro analýzu dat jsme v našem kvalitativním výzkumu zvolili metodu vytváření trsů, která se pro dobrání ke stanoveným cílům zdá být nejvhodnější a nejprehlednější formou.

Tato metoda slouží k tomu, abychom výroky konceptualizovali do skupin na základě vzájemného překryvu, mezi identifikovanými jednotkami. Tímto procesem vznikají obecnější, indukovaně zformované kategorie. (Miovský, 2006, s.221)

V této části jsme se pokusili analyzovat odpovědi na výzkumné otázky, jejichž znění je obsaženo v příloze č.1.

4.6.1. Obecné znaky vyznavače straight edge

Vyznavači straight edge, které nám poskytli rozhovory k bakalářské práci žijí až na jednoho v Praze, kde je podle jejich slov největší zastoupení přívrženců tohoto hnutí na území České republiky. Celkový počet stoupenců hnutí je však bohužel jen těžko odhadnutelný.

Ve vzdělání či zaměstnání nelze mezi jednotlivými respondenty nalézt přímou souvislost. Všichni studují nebo dosáhli minimálně středoškolského vzdělání.

Naši respondenti se shodují v hudebním vkusu a někteří ve stylu oblékání. Tetování patřilo také k častým znakům respondentů pro tuto práci.

Věk našich respondentů se pohyboval mezi 19 a 33 lety, přičemž délku abstinence uváděli mezi 4,5 a 17,5 roku. Věk přijetí myšlenek straight edge je u

respondentů velmi různorodý. Někteří již abstinovali dříve, než vůbec objevili straight edge hnutí, jiní objevili straight edge a začali se ztotožňovat s tímto myšlenkovým proudem.

4.6.2. Subjektivně nejdůležitější hodnoty v životním stylu sXe

Abstinence

Respondenti se jednoznačně shodují na abstinenci od návykových látek jako primární a úplně nejdůležitější hodnotu v životě vyznavače myšlenek straight edge. „*Určitě nepít, nebrat drogy, nekouřit. Ale nejsou to žádná pravidla, dá se říct, že ten člověk si to prostě zvolí sám.*“ (respondentka č.3.)

Tuto hodnotu všichni respondenti striktně dlouhodobě dodržují.

Vegetariánství a veganství

Jak už jsme uvedli v teoretickém popisu subkultury straight edge, vegetariánství a veganství patří mezi její hlavní charakteristiky. Všichni naši respondenti tento postoj v subkultuře považují za velmi důležitý. K veganství se hlásí všech šest dotazovaných respondentů.

„...pro mě důležitou hodnotou je i veganství. Pokud beru nějakého člověka jako osobnost a bude straight edge a nebude vegan nebo aspoň vegetarián, tak pro mě je to úplná blbost. Pokud je někdo vegan ale chlastá, tak s tím nemám vůbec problém, protože být straight edge je moje osobní věc, zatímco veganství je potom o dalších životech bytosti.“ (respondent č.2.)

„...já si nespojuji straight edge úplně s vegetariánstvím. To jsou pro mě dvě věci, které se časem v té hardcore scéně propojily, ale propojilo se to až koncem 80.let. když s tím přišly určité kapely. Ale ty první straight edge kapely o vegetariánství nemluvily, to se propojovalo až časem.“ (respondent č.1.)

„Podle mě to jde ruku v ruce s nějakým tím vývojem sebe samýho – člověk začne přemýšlet nejen o sobě, ale i o ostatních a to pak nejen o lidech, ale i o zvířatech.“
(Respondent č.4.)

Hudba a politický podtext

Respondenti zmiňují, že důležité místo v jejich životě má i hudba. *„...není to jenom o tom nechlastat a nebrat drogy. Je to o hudbě, o scéně. Je to hodně vázané s punkrockovou scénou. Ale je to i politický postoj.“* (respondent č.2.)

Na politický postoj jsme se v našem výzkumu nezaměřovali. I tak jsme se však v rozhovorech se všemi respondenty k tomuto tématu dostali. Utříděné názory a myšlenky, které jsou v některých případech vzhledem k nízkému věku respondentů až překvapivě vyzrálé, k tomuto hnutí neodmyslitelně patří. Stoupenci hnutí straight edge sympatizují s levicí, nedá se však říci, že by čeští straight edge mezi našimi respondenty patřili k extrémní levici.

Stálost ve vztazích

Dva respondenti vyzdvihují stálost v partnerských vztazích a vyvarování se promiskuitnímu stylu života, jako důležitou součást tohoto životního stylu.

„...abstinence promiskuitního sexu-spát s někým jenom tak, aby si člověk něco odboural nebo se uvolnil. Právě to s tím sexem je položka ve straight edge, která není úplně automatická pro každého.“ (respondentka č.3.)

Jiný respondent uvádí, že se nejedná o striktní pravidlo, každý si prý tuto hodnotu určuje podle sebe.

„Straight edge prapůvodní definice byla -don't smoke, don't drink, don't fuck-což vychází z textu skladby Minor Threat a tam samozřejmě záleží na tom, jak si to každý interpretuje po svém. Někdo to bere jako naprostou zdrženlivost od sexu, někdo tak, že není promiskuitní . Někdo má tendence to brát jako soubor pravidel, někdo si hlídá a přemýšlí o věcech které dělá, aby si druhý den nevyčítal, co udělal.“ (respondent č.1.)

4.6.3. Zkušenost s návykovými látkami

Všichni respondenti přišli ve svém životě ve větší nebo menší míře do styku s různými návykovými látkami. Alkohol i tabák vyzkoušelo všech šest respondentů. Marihuanu alespoň jednou v životě vyzkoušelo pět respondentů z šesti. Zkušenost s jinými návykovými látkami má jedna respondentka.

Jeden respondent měl už od 13 let spíše odmítavý postoj k alkoholu a ostatním návykovým látkám. Jedna respondentka naopak vyzkoušela skoro všechny drogy a pravděpodobně se stala závislou, na což se rozhodla reagovat abstinencí a straight edge postojem. Tato respondenka před tím, než se stala vyznavačkou hnutí straight edge vyzkoušela tvrdé drogy a to dokonce v tak velké míře, že sama začala přemýšlet o tom, zda není závislá. *„Já jsem samozřejmě jako všechny děcka hodně chlastala, zároveň jsem docela dlouhou dobu jela spíš takové věci jako pervitin. Takový dost párty život. Když nám bylo 12,13, tak jsme hrozně hulili, pěstovali jsme si hulení, do toho si myslím, že jsme hodně experimentovali s různými prášky, houbičkama. Navíc jsem byla takové děcko ulice. V nějakých 15 do 18 jsem jela amfetaminy, převážně pervitin. Nikdy jsem nějak neužívala halucinogeny a nikdy jsem moc neužívala opiáty, takže to je jediné, s čím moc zkušenost nemám. Takže jsem neprošla těmi párty drogami, nikdy jsem neměla tripy a extáze, myslím si že jsem tu párty drogu našla v tom pervitinu, když jsme jezdili na freetekno. Já jsem studovala sociální patologii a prevenci a i jsem se hodně pohybovala v drogové problematice, takže jsem se kdysi bavila s někým z drop-inu o tom, že je to jedno, jestli pátek projedeš na perníku, nebo jestli se brutálně ožereš, že pro ten organismus je to podobné. Paradoxtě dvě lajny perníku, na kterých jedeš celou noc, co se týče nějakého zdravotního dopadu jsou v podstatě lepší, než vypít hromadu alkoholu a někde padnout. Pro mě to byla zábava, přišlo mi to bezpečnější a zábavnější že můžu jet na víkend na párty a celý ten víkend propařit. Kdežto na alkoholu se začne chlastat, bylo to nějakým způsobem nákladnější, spotřebovalo se mnohem víc, než jsem se dostala do nějakého stavu, do toho jsem si pak část víkendu nepamatovala, nebo jsem usla, takže to bylo v tomhle náročné, kdežto na tom perníku to bylo super. Dala jsem si lajnu a do rána to jelo. Takže tohle mě bavilo mnohem víc. Ve spojitosti s tím tekknem.“(respondentka č.5.)*

Ostatní respondenti jako nejtvrďší drogu vyzkoušeli marihuanu. „*Po tom že bych zkusila nějaké tvrdší drogy, jsem ani nikdy netoužila. Myslím si, že tohle jsou věci, o kterých člověk ví, že jsou zlo, a když si to člověk zkusí, tak to není ani ze zvědavosti, ale nějaký únik. Když člověk bere drogy tak se chce buď uvolnit, nebo chce uniknout do jiného stavu. Myslím si, že ten člověk nemůže být ani sebevědomý.*“ (Respondentka č.3.)

Kofein

Přestože v původním popise amerických zakladatelů straight edge subkultury stojí, že vyznavači abstinují od všech více či méně návykových látek, kofein je v České republice mezi straight edge stoupenci tolerovanou návykovou látkou. Kofein naši respondenti neberou jako látku, kterou by museli odmítat, aby se označovali jako straight edge. Všichni respondenti pijí kávu, maté nebo colu.

Zkušenost s opilostí

Všichni respondenti ve svém životě zkusili alkohol. Čtyři zažili alespoň jednou opilost. Dva respondenti sice alkohol v malé míře vyzkoušeli, ale nikdy se nedostali do stavu, kdy by nad sebou neměli kontrolu.

„*Já jsem se opil asi dvakrát v životě když mi bylo kolem 13ti let. I když „opil“ je silné slovo. Nevím, jestli mi bylo 13 nebo 14, bylo to na školním výletě v sedmé třídě a já si tam dal asi 2 piva“* (respondent č.1.)

„*Mám zkušenosti s alkoholem a absinthem. Když se chlástalo, tak jsem občas kouřil. Párkrát jsem měl nějakou tu trávu, což mě teda taky vůbec nebavilo.*“ (respondent č.2.)

„*Asi tak třikrát jsem se zbourala na školním výletě ve čtrnácti nějakou vodkou nebo tak, pamatuji si, že jsem si pak už nic nepamatovala, že jsem někde viděla fotky, provolala jsem strašně moc peněz z Polska někam do Německa...*“ (respondentka č.3.)

„*...tak alkohol, cigarety i marihuana - všechny tyhle věci u mě mezi tím 13. až 18. rokem proběhly.*“ (respondent č. 4)

„...trochu jsem pil od 14ti do 15ti. Asi třikrát jsem se připil, ale nikdy jsem se nedostal do stavu, že bych o sobě nevěděl. V těch 14ti ten alkohol stejně moc nechutná, takže pár panáků a si opilý.“ (respondent č.6)

4.6.3.1. Zkušenost se závislostí

Jak už bylo zmíněno výše, jedna z respondentek sama pravděpodobně zažila závislost na návykových látkách na vlastní kůži. Důležitým aspektem v procesu změny postoje k návykovým látkám mohla být ale i zkušenost u druhých, zejména pak u členů rodiny, nebo blízkých přátel. Zajímavý je zjištěný poznatek, že převážná většina našich respondentů se v životě setkala u svých blízkých se závislostí na návykových látkách.

Zkušenost se závislostí v rodině

Přímou zkušenost se závislostí u členů rodiny uvedli čtyři respondenti z šesti. Ve dvou případech se jednalo o prarodiče, v dalších dvou případech byl závislým členem rodiny otec respondenta. Tři respondenti si sami připouští, že závislost člena v rodině je samotné mohlo ovlivnit v postoji k návykovým látkám.

„Máme v rodině alkoholika, je to konkrétně můj děda, se kterým jsem měla celý život velice blízký vztah. Je to i můj kmotr, i když tedy už nejsem věřící. Někdy v mých 14ti se odstěhovala rodina do Česka, já jsem zůstala ještě v Německu, bydlela jsem u babičky a u dědy a pocítila jsem na vlastní kůži, že ta závislost je něco strašného. Myslím si že to člověk takhle vnímá teprve když to má doma a nevidí to nějak z dálky. Toho člověka to totálně změní, z normálního člověka se stane absolutní bestie a už ho vůbec nepoznává. Ten člověk na jednu stranu z toho stavu chce ven a na druhou stranu nemůže, protože je tam rozjetá ta závislost. Je to boj, který se netýká jen toho člověka jako takového, ale i jeho blízkých. Děda už je teď dva roky „na suchu“ a je to super, strašně si ho za to vážím. Mám k němu strašně velký respekt, protože vím, jak s tím bojoval, jak to bylo těžké. Jinak z druhé strany rodiny babička silně kouří, chodí každý den do hospody, hraje i automaty“ (Respondentka č.3.)

„Já jsem se setkal se závislostí na alkoholu v rodině. Můj otec je závislý na alkoholu, nestýkáme se, ale nevím, jestli to mělo nějaký vliv na moje rozhodnutí distancovat se od alkoholu, kouření a drog. Možná částečně ano, ale ne, že by to bylo nějak cíleně tady kvůli tomuhle.“ (Respondent č.4.)

„Můj táta měl alkoholická období. Chlastal a já jsem viděla, jak ten alkohol může ničit rodinu, což si myslím, že byl jeden z hlavních důvodů proč jsem začala alkohol striktně odmítat. Protože jsem viděla, jak to ruinuje mého tátu, jako člověka kterého si strašně vážím a mám ho ráda a teď vidím, jak ten alkohol z něj dělá úplně někoho jiného. To mi hodně vadilo. A myslím si, že to byl důvod, proč jsem začala být zpočátku tak hodně striktní.“ (Respondentka č.5.)

Jeden respondent nepoznal závislého člena rodiny natolik, aby to ovlivnilo jeho postoj k návykovým látkám.

„Můj děda byl alkoholik. Ale toho jsem viděl v životě snad dvakrát, když jsem byl ještě malý.“ (Respondent č.2.)

Zkušenost se závislostí v blízkém kruhu známých

„Z kamarádů nebo známých na to pár došlo. A většinou to byli lidé, které jsem potkal v době, kdy byli straight edge, chodili na koncerty, byli hodně pozitivní, hodně nadšení do všeho. Pak se jim něco v životě „podělalo“, nebo jim prostě „hráblo“, pak začli mít problémy s drogami. Některé z nich potkávám a je to na nich znát, že nejsou úplně v pohodě. Nevím sice jak moc v drogách jeli, ale setkal jsem se s tím. Například vím, že se to stalo pár lidem ze severních čech, kde je ten život přecejenom drsnější než v Praze. Lidé tam v drogách jedou víc, jsou tam všude a člověk pak k tomu má větší sklony. Pokud se pak něco v životě stane, tak je to věc, po které sáhne jako první. Aspoň taková je moje zkušenost.“ (Respondent č.1.)

„Mezi kamarády mám jednoho, který teď už v drogách nejede, ale dříve asi dva roky užíval něco obdobného českému perniku. Pak se odstěhoval do Ameriky a teď je v pohodě. Ale když jsme se naposledy minulé léto potkali, tak na něm pořád bylo znát, že bral. Teď je sice čistý, ale pořád je poznat, že ten mozek není úplně normální. Prostě

vidíš, co to s tím člověkem udělá. Ale samozřejmě jsem rád, že je teď čistý, protože je to můj kamarád, se kterým jsem vyrůstal.“ (Respondent č.2.)

„...ve scéně je pár alkoholiků, pár lidí kterým ty drogy úplně zničily život a vygumovaly mozek. Ti jsou prostě úplný ufo. S těma já se ale moc nepotkávám. Pak jsem měl kámoše, který chodil k nám do krámu, výbornej kluk. Kupoval si desky a pak najednou jsem viděl, že do toho krámu už jen chodil, přestal si je kupovat, bral pervitin, no a pak tam začal vlastně chodit ty desky prodávat zpátky. Ale nemohl jsem mu nijak pomoci prostě. A pak umřel. Takže jsem viděl ten úplný sešup. Až později jsem se vlastně dozvěděl, že měl problém už před tím, než jsem ho poznal. Pak byl na nějaké odvykačce, dostal se z toho, byl v pohodě a pak zas na to dojel. Podle mě tě taková zkušenost donutí nad těma věcmi přemýšlet. Takže mám zkušenost s tím, že by se někdo regulérně přešlehnul a hotovo. Ale bylo hustý vidět, že pořád chodil do toho krámu si na ty desky aspoň sáhnout, že to pro něj pořád zůstalo důležité až do úplného konce a musel být hrozně špatný, ve chvíli, kdy je prodával. To tě fakt úplně sežere zaživa, to bylo na něm vidět. A vlastně i to, že si to sám uvědomuje.“ (Respondent č.6.)

4.6.4. Aspekty vedoucí ke zvolení straight edge jako životního postoje

Jak už bylo výše zmíněno, tři respondenti připustili, že vliv na jejich rozhodnutí k abstinenci a na směřování k tomuto životnímu stylu mohla mít závislost lidí v jejich rodinném kruhu, u jednoho respondenta závislost jeho blízkého kamaráda. Faktorů, které respondentny v životě ovlivnilo bylo v rozhovorech zmíněno více.

Identifikace s nějakou skupinou, hledání vlastních názorů a postojů a nalezení životního stylu prostřednictvím hudby jsou aspekty, který uvedla většina našich respondentů. Hledání identity, vzorů a tvorba postojů je úzce spjatá s procesem socializace, který byl popsán v teoretické části.

„Bylo mi 15 a chtěl jsem někam patřit. Chtěl jsem se rychle někam zařadit, do nějaké party. Když je ti 15, tak hledáš nějakou identitu. Někdo se dá k náckům, někdo k hippiekům, někdo k punkáčům. Já jsem se v patnácti dostal k hardcoru a v té době byla straight edge velká věc, hardcore obecně byl velká věc, hodně rozšířená. Když jsem

mezi ty lidi přišel, tak tam byli všichni straight edge a vegani a přišlo mi to strašně super. Takže takhle klasicky jsem k tomu přišel.“ (Respondent č.6.)

„Od začátku co jsem chodil na punkové nebo hardcorové koncerty když mi bylo nějakých 14,15 jsem o žádném straight edge nevěděl, vůbec by mě tenkrát nenapadlo, že něco takového existuje. Ale už tehdy ti lidé, kteří se snažili být kritičtí vůči společnosti ve které žijí a měli spoustu rozumných argumentů a spoustu věcí o kterých ti lidé mluvili mi přišly hodně sympatické a říkal jsem si že ti lidé vědí, že mají nějaký postoj, chtějí něčeho dosáhnout, mají nějaké ideály ale v tu samou chvíli se utápějí v chlastu a je to celé o nějakém nihilismu a sebedestrukci. A už tehdy mi přišlo, že to moc nejde dohromady. Pak až po x letech jsem se dozvěděl, že existuje něco jako straight edge, tak jsem se o to začal trochu zajímat a pak jsem se v tom našel, ale v podstatě ty věci, který straight edge symbolizují, to znamená být punk bez drog, to už jsem vlastně dávno žil, aniž bych věděl, že něco takového existuje.“ (Respondent č.1.)

„Poslouchal jsem punkrock a v době, kdy jsem se stal vegetariánem, jsem znal jen jednoho člověka, který byl vegetariánem, protože jsem vyrůstal na Ukrajině v menším městě, kde v tom nikdo nejel. Prostě najednou mi přišlo fakt hnusné a odporné jíst maso, tak jsem prostě začal být vegetariánem. Jinak co se týče straight edge, přestal jsem chlastat asi v šestnácti. Takže jsem celkově pil asi 2,5 roku (Ukrajina...takže jsem začal někdy kolem 14ti) a prostě mě to nebavilo.“ (Respondent č.2.)

„Ze začátku jsem k tomu přišla přes dědu, který je alkoholik, takže jsem začala pomalu odmítat tyto látky a někde jsem se dočetla o straight edge. Viděla jsem někde nějaké lidi, kteří měli –xněcox-, takže jsem se o tom začala informovat a vylezlo z toho, že existuje něco jako straight edge. Vůbec jsem se k tomu nedostala přes nějaké kapely, jako hardcoristi často jmenují Minor threat, to ke mně přišlo teprve později, ale stejně mě to oslovuje. A ta myšlenka mě začala bavit právě už v těch čtrnácti, že nemám nijak zapotřebí pít, kouřit, užívat nějaké látky a myslím si, že můžu být veselá i bez toho. Jako hlavní důvod bylo asi to, že se s myšlenkou sxe dokážu ztotožnit a je to něco, co tuhle myšlenku té abstinence, nejen od alkoholu, může výrazně podtrhnout a podržet, třeba i v těžších momentech, kde by člověk mohl toužit po něčem, co se k sxe moc neváže. Myslím si, že tenhle constant reminder efekt tvoří jen tu méně podstatnou část. Hlavně je to

prostě o tom, že v tom nejsi sám, ale že jsou lidi, skupiny lidí, kteří to vidí podobně a tak je to dobře.“ (Respondentka č.3.)

„Já se k tomu dostal přes hudbu. Člověk se začne zajímat, o čem tedy ty kapely vlastně zpívají, proč si někteří lidi kreslí ty x-ka na zápěstí, co to má znamenat, co tím chce kdo říct a proč. A začalo mi to být sympatický.“ (Respondent č.4.)

Od ostatních respondentů se hodně liší případ respondentky č.5., která se dostala ke straight edge po době intenzivního až nebezpečného experimentování s návykovými látkami: *„Já jsem přišla z nějakého párty života, protože jsem pak nějak začla mít pocit, že mi to začíná přerůstat přes hlavu, začala jsem si uvědomovat, že drogy jsou taková větší součást mého života. Zdálo se mi, že to můžu kontrolovat, což jsem pak zjistila, že už to nekontroluju. Někde jsem byla a říkala jsem si, že nebudu brát a zjistila jsem, že jsem už porušila několikrát tenhle vlastní slib. Na to konto, že jsem sekla tady s tím, jsem začala hrozně chlastat, což je takový typický stereotyp. To trvalo tak půl roku. Ale v takovém tom stylu, který si myslím, že jedou všichni-že přes týden se chodí do práce a v pátek se jde s kamarády hrozně pít. Takže já jsem chodila do školy a víkendy byly vždycky jedna velká kalba. A já jsem začala zjišťovat, že mě to vlastně strašně nebaví. I když v té době jsem myslím pila celkem zodpovědně, to jsem nedělala žádné blbiny nebo tak.Tak jsem zjistila, že mi to nevyhovuje, že se mi vlastně strašně nelíbí se nekontrolovat. Že je to všechno takový zvláštní konzum, ze kterého mám pocit, že nevím, proč to člověk dělá. Přišlo mi to strašně bezbřehé. Přestala jsem v tom vidět jakýkoli smysl.“ (respondentka č.5)*

4.6.5. Reakce okolí

Respondenti se shodují v tvrzení, že rodina převážně jejich abstinenci uvítala. *„Moje máma je za to strašně ráda. Je hrozně pyšná na to, že její dcera nepije, nekouří...“ (respondentka č.3.)*

„...všichni z rodiny to samozřejmě uvítali, protože odpadly takové ty starosti typu „jé, ten kluk se zase vrátí, bude nalitej, jede na koncert, udělá nějaký průšvih...“, průšvih může udělat člověk i tak, ale aspoň tam není to, že by si sednul za volant a podobné věci, takže ty starosti tím pádem trochu odpadají.“ (respondent č.1.)

„Na rodinných oslavách, se mě často příbuzní ptají ,proč že teda nekouřím a nepiju, jestli nejsem nemocná. Babička, která chodí každý den do hospody si myslí, že jsem nějak „postížená“, že mi není dobře a že jsem extremistka, že je to úplně špatné, že nepiju, že mi musí být něco špatně. Takže jsou na to různé reakce. Ale vesměs si myslím, že jsou docela kladné.“ (respondentka č.3.)

„Nejdřív super, potom když to trvalo déle, tak měli pocit, že jsem hrozná extremistka a pak si myslím, že to přijali úplně v pohodě. Myslím, že jsou s tím v klidu, když to teď vidí v nějakém časovém horizontu a vědí, že to neznamena žádný velký extremismus, ale jen nějaký můj vlastní životní přístup. A taky si myslím, že se to změnilo hodně od doby, kdy můj táta taky abstinuje. Paradoxně nás to nějakým způsobem ještě sblížilo, když on teď sám ví, jaké to je nepít a jaké to je čelit mezi svými přáteli tomu, že nechce s nimi pít.“ (respondentka č.5.)

Jeden respondent uvádí, že se ho někteří lidé občas bojí oslovit, protože vizitka straight edge na druhé působí seriózně a jako „něco víc“.

„...u spousty lidí co pijí, jsem se setkal s tím, že se báli mě dokonce oslovit, protože nálepka vegan straight edge působí strašně seriózně a myslí si, že se s nimi třeba nebudu bavit, protože chlastaj nebo kouří. Což je totální blbost. A lidi si stále myslí, že straight edge, fair trade a podobně všechny ostatní lidi odsuzují. (Respondent č.2.)

Vesměs respondenti s negativními reakcemi na svůj životní styl spíše nesetkávají. „Asi žádnou vyloženě negativní jsem nezažil, ale to je taky asi o tom, mezi jakýma se pohybuju lidma, moc se nepohybuju mezi debilama. Takže ty reakce nejsou debilní, většinou spíš zmatený.“ (respondent č.6.)

Jedna respondentka uvádí, že někdy místo vysvětlování proč nepije použije občas společensky více tolerovanou výmluvu, aby se vyhnula konfrontaci. „...člověk má i takové ty výmluvy. Takže jsem se naučila říkat dvě věci, buď že řídím nebo že jsem těhotná. Ve chvíli kdy řekneš, že si těhotná, tak přes to nejede vlak.“

Jeden respondent uvádí, že díky předsudkům společnosti mají lidé tendence pohlížet na straight edge jako na sektu a spojovat si straight edge s názory, které k jejich životnímu stylu nepatří. „Většinou mají lidi problém netahat do toho věci, které tam

nepatří. Různé rádobý filozofické, náboženské věci. Ty kořeny to má v punku, byla to reakce na tu destruktivní podobu punku.“(respondent č.6.)

4.6.6. Jak vnímám lidi, kteří pijí alkohol/berou návykové látky

Mezi respondenty převažuje názor, že jim užívání návykových látek u druhých nevadí, pokud nenarušuje jejich vlastní svobodu. To se týká především kouření v uzavřených prostorech, ale i neadekvátního chování v opilosti. Užívání návykových látek však všichni respondenti považují za individuální věc a svobodnou volbu každého člověka. Rozhodně vyznavači straight edge nejsou zaujatí vůči lidem, kteří návykové látky užívají, naopak se snaží respektovat názory ostatních ve všech směrech. *„...nejsem nějaká super hard line, která by řekla -zastřelte svoje drogové dealery- a takové věci, ale i takoví lidé jsou, myslím si, že hlavně v Americe. Myslím si, že je to každého věc.“(respondentka č.3.)*

Opakovala se odpověď, že opilost pro naše respondenty neznamena argument nebo omluva za nějaký způsob chování. Velmi často respondenti mluvili o návykových látkách jako u nejjednodušší cestě úniku.

Některé názory respondentů se dále v této otázce rozchází. Zatímco jeden respondent uvádí, že se baví ve společnosti, kde se jeho kamarádi opíjejí a zároveň nemá rád, když lidi pijí za účelem opilosti, jedna respondentka nerada tráví čas se známými, když se opíjejí a má pochopení pro lidi, kteří pijí aby dosáhli opilého stavu více, než pro rekreační pití.

„Mám spoustu známých, se kterými je strašná legrace trávit čas, když se postupně nalejvají, a sledovat, že nejdřív se s nimi bavíš normálně a pak plácáš čím dál tím větší hovadiny a já se občas přistihuju, že i když jsem střízlivý, tak najedu na stejnou vlnu a plácám stejné hovadiny aniž bych v sobě cokoli měl. (...) Co nemám rád je, když lidi chodí za zábavou s cílem se „vylejt“. A to je přesně jedna z těch věcí, ve kterých je člověk vychovaný. Model -pátek večer znamená, že se jdeš bavit a to znamená být nalitý a nic si nepamatovat- mi přijde jako fakt ubohý. Fakt nemám rád, když lidi chlastají jenom proto aby se ožrali a dokázali něco sobě nebo svým kamarádům, což samozřejmě

neplatí jenom s chlastem ale i s ostatními drogami. A to mi přijde jako ubohost. “(respondent č.1.)

„...možná ještě víc mi vadí takové to rekreační pití alkoholu. Říkám si, že když už někdo pije alkohol za účelem se ožrat, tak fajn. Hrozně mi vadí takové to pití jako - potřebuju si jít dát pivo - Bože proč? Možná je to tím, že jsem poznala dost lidí, kteří nepijí, ale jednou za čas mají potřebu se zrušit. To je případ třeba mého bývalého přítele. Ten nebyl straight edge, ale nepil a jednou za půl roku měl potřebu se totálně zrušit. Což teda bylo děsivé, ale jsem to schopná chápat. To beru jako takové vypnutí. (...) Třeba mi vadí i to, když moji přátelé nebo lidi, které mám ráda pijí a když jsou opilí k nim ztrácím veškerou úctu protože ti lidi jsou fakt trapní (...) takový ten přerod, kdy začínají být děsně kontaktní a hrozně milí a emotivní. S tím ať jdou do háje. Takže tohle jsou chvíle, kdy já odcházím, protože u toho nemusím být. “ (respondentka č.5.)

Zajímavá je v tomto případě skutečnost, že tento zásadní rozdíl v postojích na dotazovanou věc se objevil u respondenta, který jako jediný z dotazovaných nemá za život téměř žádnou zkušenost s návykovými látkami a u respondentky, která přešla k životnímu stylu straight edge ze závislosti na návykových látkách.

Některé rozdíly lze dále sledovat v názorech na vnímání drog a alkoholu. *„Jsem OK s tím, že se někdo baví pomocí alkoholu, má-li to v rámci těch mezí pod kontrolou. Pokud mi to nevnučuje, nebo mě s tím neobtěžuje, je to jeho volba. O drogách obecně si ale nemyslím nic dobrého. “ (respondent č.4.)*

„...myslím si že ten alkohol má třeba ještě horší následky než třeba některé jiné drogy, že je to prostě taková společenská lobby. “(respondentka č.5.)

Další rovinou, se kterou jsme se v odpovědích respondentů setkali byla drogová politika a nesouhlas s nastavením naší společnosti v oblasti užívání drog. *„...extrémním způsobem mě rozčiluje to, v čem žijeme, v alkoholové kultuře, kde je ten alkohol něčím strašně běžným a i ta opilost je společensky přípustná věc. “*

„A obecně co si myslím o drogách? Je mi to jedno. Kdyby bylo po mém, tak bych je legalizoval všechny. (...) Kdyby byly drogy legální, tak si myslím, že by odpadlo spoustu tabu, která jsou s drogami spojená. V tomhle státě má hodně lidí potřebu to

nějak démonizovat. Na druhou stranu alkohol legální je,. Takže to je taková trošku schizofrenní situace.“ (respondent č.6.)

4.6.7. Jak si vybíjím zlost/agresi, jak ventiluji přebytečnou energii

Respondenti se jednoznačně shodli na vybíjení přebytečné energie na koncertech, převážně v hudebním žánru hardcore. Čtyři z dotazovaných (mezi nimi i jedna žena) dokonce působí v hudební kapele. Sport má také své důležité místo v životním stylu našich respondentů. Dále jsme zjistili, že dva respondenti se rádi věnují počítačovým hrám či videohrám.

Vycházejí z metodiky, že abstinence od jedné látky či chování vede k závislosti na něčem jiném jsme se v některých případech dotkli otázky jiné možné závislosti, než je závislost na návykových látkách. Dva respondenti uvádějí, že věnují dost času počítačovým hrám/videohrám. Jeden respondent mluví o sexu jako své závislosti. Jiní mluví o možné závislosti na kofeinu nebo čokoládě.

Většina respondentů se neztotožňuje s použitím termínu „vybíjení agrese“, nepovažují se za agresivní a říkají, že si nepotřebují vybíjet agresi. Nazývají tento proces jako „ventil“ nebo „vypnutí“.

„Ta muzika, ve které se člověk pohybuje, ať už je to hraní v kapele, dělání koncertů, dělání kravin na koncertech. Ale nemyslím si, že se dá mluvit přímo o agresi, spíš bych řekl ventil. Já si o sobě myslím, že nejsem nějak agresivní člověk. Ale člověk má ze života který žije jak pozitivní, tak negativní dojmy. A ty negativní se v člověku hromadí a potřebují ven, pro mě hraní v punkové nebo hardcore kapele je ten parádní ventil, jak to ze sebe vyřvat a dostat ze sebe na koncertech. A bereš to tak, že tím sice svět nezměníš, ale máš to spojené s nějakým vyjádřením. Já tomu sportu moc nedám. Možná co se týče vybytí, tak já jsem občas ujetý na videohry, ale myslím, že to je zas trošku něco jiného. A nemyslím si, že by ty videohry byly závislost, spíše bych řekl zábava. A co se týče závislostí, tak pod to by se dal zahrnout i sex. K mým závislostem by ten sex asi patřil.“ (Respondent č.1.)

„Na koncertech. Dělal jsem jeden čas kung-fu a bavilo mě to. Ale od té doby co jsem se přestěhoval do Prahy, tak už jsem na to neměl čas. A jinak skateboard a oldies diskotéky.“ (respondent č.2.)

„Koncerty, hudba, umění. I když chodím pravidelně do práce na dvanáctihodinovky, tak pak potřebuju i někde nějak vypnout. Myslím si, že hodně lidí v takových chvílích-to právě pozorují i v práci-sahá i k alkoholu. Myslím si, že já si to vybijím dost dobře tím, že nedělám nic a sedím u počítače.“

„Koncerty, hudba, sport. Člověk si pro to vždycky může najít strážlivou aktivitu. Nemusí se opíjet, aby dostal ten mozek z hlavy.“ (respondent č.4.)

„...mám podobný ventil jako jiní lidé, že chodím celkem dost na nějaké různé párty. Mám hrozně ráda takové blbiny, kdy třeba chodíme na osmdesátky, což беру s hroznou nadsázkou-v tom, že nejsem opilá, tak mě hrozně baví to pozorovat. Dříve jsem nenáviděla chodit do hospod, teď mě občas baví chodit do těch barů nebo na koncerty. Ty koncerty jsou ventil. Nemám pocit, že bych si potřebovala vybijet nějakou agresí. Možná i díky tomu, jak intenzivně sportuji (dělám creossfit, plavu, běhám) tak v sobě tohle nemám, že fyzicky jsem naprosto vybitá. Nebo moje kapela je pro mě takový ventil. Taky aktivní život, ve kterém já nemám pocit, že by mi cokoli chybělo, z té doby, kdy jsem pila. Naopak mám pocit, že můj život je mnohem bohatší a především si všechno pamatuju a nevyčerpá mě nic tak, že bych se musela po nějakém koncertě tři dny vzpamatovávat.“ (respondentka č.5.)

„Tak muzika určitě, to je strašně důležitá věc. Koncerty s kapelou, to je jasné. Pak samozřejmě sport. Já tedy nedělám žádný závodně, ale mám hodně rád fotbal. Taky mám rád útěky do přírody. Nevím, jestli je to ventil, ale myslím si, že je to důležité. Člověk si urovnává myšlenky a pomáhá mu to nějakým způsobem si definovat tu cestu, po které chce jít, co chce dělat dál. Takže je důležité občas zpomalit a přemýšlet co chci a nechci. A s celou tou věcí to hodně souvisí, že ten život není po celou dobu ten absolutně hektickej. Hetickej způsob života, který pak vytváří situace, kdy je fakt jako pak jednoduché sáhnout po tom chlastu a vyřešit to tím. Tak já mám naopak, zpomaluju v určitém ohledu tím, že jedu pryč. Ten život obecně je ventil, to jak se to všechno doplňuje dohromady.“ (respondent č.6.)

4.6.8. Možná negativa straight edge

Otázkou: „Co by lidé mimo hnutí straight edge mohli říci o tomto hnutí špatného a co si o tom myslíte?“ jsme se pokusili dozvědět od samotných přívrženců hnutí, jaké může mít straight edge stinné stránky.

Výsledkem bylo, že všichni respondenti jmenovali většinou negativní vlastnosti jako arogance, či neuctívané jevy typu elitářství, škatulkování či názor, že jde o dogma. Všichni se však v zápětí hnutí hájili, že se jedná pouze o předsudek.

„Slyšel jsem toho dost. Že jsou to lidi arogantní, elitářští, že se neumí bavit...Hlavně o té aroganci. Sám o sobě si myslím, že takový nejsem a že o 99% mých straight edge známých můžu říci to samé“ (respondent č.1.)

„...že je to strašně špatné se takhle škatulkovat(...) Konkrétně si myslím, že je tohle úplně blbost, protože si myslím, že spoustu lidí, kteří přistoupí ke straight edge-i když to takhle zní spíš jako nějaká sekta, tak to dělá hlavně kvůli sobě a ne proto, aby byli nějak cool, nebo aby nějak zapadali. Protože když chceš být jakkoli cool a zapadat, tak to můžeš stejně dobře i alkoholem či drogama.“

„Je pravda, že u některých lidí to může přecházet do nějakého elitářství (...) Lidi se můžou setkat s takovými tendencemi, že by někdo mohl o sobě říci, že je něco víc, že jsou nadřazenější.(...) Někteří lidé se hlásí ke straight edge třeba jen proto, že chtějí zapadat do nějaké škatulky, někam patřit. Takhle – podle mého názoru, i kdyby toto byl sebevětší trend, tak ať je. Pro mě je pozitivní, že se lidi rozhodnou distancovat se od drog – ať už těch legálních nebo nelegálních.“ (respondent č.4.)

„Že je to dogma, že to není přirozené. Že je to dogma, o tom jsem schopen diskutovat, protože částečně to může být pravda. Že to není přirozené je blbost. Ať někdy někdo definuje přirozené a pak se o tom budu bavit. Pro mě je normálnější třeba nekouřit a nebrat drogy. Pak má spoustu lidí někdy pocit tím, že existují lidi mezi straight edge, kteří jsou idioti a je jich údajně dost, nebo může jich být relativně dost. V Čechách jich není dost, protože v Čechách obecně není moc straight edge. Byli tady tací, kteří sami sebe označují jako „militantní straight edge“, což si myslím, že vrhá

velmi špatné světlo na celou tu myšlenku a pak chápu, že na základě toho si někdo o straight edge myslí, že jsou to idioti.“(respondent č.6.)

Potencionálním negativem či nebezpečím straight edge může být levicový extremismus, či militantní odnož straight edge, která má extrémně radikální názory. Podle slov respondentů se však na české scéně nic takového nevyskytuje a jedná se tedy jen o nálepku vykonstruovanou z obav většinové společnosti, která není o straight edge dostatečně informována.

4.6.9. Zkušenost s primární prevencí

Jako jeden z možných faktorů podílejících se na budování postoje k návykovým látkám bývá primární prevence. Z toho důvodu jsme do našeho výzkumu zařadili otázku na zkušenost našich respondentů s primární protidrogovou prevencí.

Zážitky respondentů byly velice různorodé. Dva respondenti si vybavují primární prevenci jen matně. Dva respondenti, kteří mají jiné než české státní občanství chodili na základní školu v jiné zemi, tudíž zažili jiný model primární prevence. Většinou respondenti zmiňovali zážitky odjinud než z primární prevence, která probíhá ve škole.

Jeden respondent se o primární prevenci zajímal skrze projekt frontmana jedné americké straight edge hardcore kapely jako angažovaného v primárně preventivním programu „One life-one chance“.

Respondentka pocházející z Německa se setkala s obdobou primární prevence ve volnočasovém kurzu. *„My jsme třeba prevenci konkrétně myslím v Německu neměli, ale chodila jsem do „kurzu zdravé výživy“, což byl dobrovolný kurz, taková odpolední škola, protože rodiče pracovali, tak jsem neměla co dělat a tam jsme se učili o návykových látkách a jak se dělí, jaké existují závislosti. To byl právě ten moment, kdy jsem se nad tím začala pomalu zamýšlet-nad myšlenkou straight edge a nad tím, že nechci pít a kouřit a že tyhle látky vůbec nepotřebuji.*“ (Respondentka č.3.)

Jeden z respondentů popsal svůj zážitek s přístupem primární prevence v nízkoprahovém centru, které v mladším věku navštěvoval. *„Nevím, jak to dneska probíhá ve školách, za mě třeba nic takového nebylo. Škola mi opravdu v tomhle nedala*

vůbec nic. Pokud se člověk nechtěl informovat nějakým způsobem sám, tak z mého pohledu jediný přínos v těch letech měli streetworkeri. Lidi, kteří pracují v prostředí mladých – tedy v ulicích, kde se snaží je informovat, mluvit s nimi, nabídnout jim možnost trávení volného času jinak, než vysedávat třeba s krabicovým vínem na lavičce v parku. U nás v Blansku má streetwork dobré zázemí, funguje tu nízkoprahový centrum, což je barák, kam mladí lidi můžou chodit a trávit tu volnej čas. Nezávazně, zadarmo – proto ten nízký práh, že na něj dosáhnou všichni. Místo, kde mají možnost si společně vytvářet prostředí, kde se cítí dobře, kde si sami zvolí aktivitu, kterou chtějí zrovna dělat. Když jsem tam chodil já, byla k dispozici hudební zkušebna, počítačová místnost s internetem, stolní fotbálek, kulečnick, spousta časopisů, knížek, promítání filmů a já nevím co ještě. Podle mě má streetwork a nízkoprahy pořád největší vliv na mladý v otázce prevence užívání návykových látek – nedokážu si představit, že by ve školách něco takového bylo někdy možný.“

Další z respondentek popisuje své zážitky z primární prevence vedené příslušníky policie. Prevence v jejich podání podle jejich slov byla kontraproduktivní a převažují u ní zážitky negativního rázu. „Pamatuji si, že někdy v osmičce nebo devítce k nám přišla policie mluvit o návykových látkách a měli s sebou vzorky na ukázkou, a vím, že můj hlavní pocit z toho byl ten, že to všechno chci vyzkoušet. (...) A pak si pamatuji ještě jednu prevenci, která byla taky od policie, to už bylo v době, kdy já jsem byla hrozně přemoudřelá tady v těch věcech, to mi bylo tak 15. A nejenže nemluvili o alkoholu, ale třeba ani o těkavých látkách, které v té době byla podle mě mezi mými kamarády nejdostupnější látka, kterou se dalo „sjet“. Zároveň to bylo něco, do čeho bych nikdy nešla a před čím jsem měla vždycky brutální respekt, protože jsem věděla, že je to největší svinstvo. Špatná primární prevence je přesně o tom, že se s tebou nebaví narovinu, ale odstrašují tě. Ty děcka tohle nepotřebují slyšet, stejně si budou dělat co chtějí. Potřebují dostat informace a je to o jejich vlastním uvážení, jestli jim to za to stojí nebo ne. A kdyžtak ať jsou informovaní aby s tím tedy experimentovali bezpečně.“(respondentka č.5.)

Poslední respondent nepovažuje za největší přínos v informovanosti o drogové problematice zkušenost s primární prevencí, ale jeho dřívější zaměstnání v krizovém centru. „Něco si pamatuju, možná jsem se i zapojoval, protože já jsem byl vždycky hodně upovídaný. (...) Pak jsem po škole vlastně rok a půl dělal civilku v krizovém

centru, tam jsem potkal hodně alkoholiků a lidí, co měli problém s drogami, to byla velká škola. To si myslím, že mě v tomhle směru hodně posunulo, to byla důležitá věc.“
(respondent č.5.)

Ač jsou všechny odpovědi našich respondentů v otázce primární prevence velice různé a pestré, všichni byli v minulosti nějakou formou informováni o důsledcích užívání návykových látek, což mohlo mít vliv na jejich pozdější formování postoje k návykovým látkám.

4.7. VÝSLEDKY

Podrobné výsledky které náš výzkum přinesl jsou uvedeny výše v analýze výsledků. V analýze jsme uvedli odpovědi respondentů na zkoumané otázky. Tímto způsobem se nám podařilo přiblížit filozofii hnutí straight edge, společné rysy a zvyklosti přívrženců tohoto hnutí. Dále v této kapitole shrnujeme celkové poznatky našeho výzkumu.

Za hlavní hodnoty vyznavače straight edge naši respondenti jmenují na prvním místě abstinenci od návykových látek všeho druhu vyjma kofeinu, dále je v jejich životním postoji důležité veganství, hudba, všeobecný respekt a tolerance, a u několika tázaných i stálost v partnerských vztazích.

Aspekty, které naše respondenty vedly ke ztotožnění se s životním stylem straight edge buď sami respondenti uvádí jako uvědomované faktory, které je ovlivnili, nebo o nich mluví nepřímě ale dá se o nich uvažovat jako o těch, které je mohli ovlivnit. Častý trend opakující se v našem výzkumu byl alkoholik v rodině respondenta, stejně jako zkušenost se závislým člověkem z kruhu blízkých lidí. Identifikace s nějakou skupinou, hledání vlastní identity v dospívání je další důvod, proč někteří z respondentů zvolili cestu straight edge. Z respondentů nikdo nemluvil o jednom vzoru, jehož myšleky by chtěl přebrat. Agitaci myšlenek straight edge nepovažují za účinnou a mimo vyjádření hudební formou ji ani nepodporují.

Respondenti považují užívání jakýchkoli návykových látek za nejjednodušší cestu „úniku“, které se sami chtějí vyvarovat. Užívání alkoholu a jiných návykových

látek považují za subjektivní volbu každého člověka a shodují se v tom, že pokud užívání návykových látek ostatními nezasahuje do jejich prostoru, tak jejich drogy tolerují. Sami jako zdroj vybíjení přebytečné energie nebo agrese považují hardcore hudbu, sport, aktivní způsob života a v některých případech zájem v počítačových hrách nebo videohrách.

Zkušenost s primární prevencí a informování se o drogách a jejich účincích mají všichni respondenti. Preventivní význam však častěji připisují jiným zážitkům než přímo běžným preventivním programům probíhajícím ve škole.

Možná negativa straight edge respondenti spatřují v aroganci, či neuctívaných jevech typu elitářství, škatulkování či názoru, že jde o dogma. Všichni se však v zápětí hnutí hájili, že se jedná pouze o předsudek, tvrdí o sobě i o svých známých, že tento jev mezi straight edge neplatí. Dalším nebezpečím může být tendence vyhledávání extrému v názorech a postojích.

Všichni respondenti abstinují striktně, zdůrazňují však vlastní nesympatie k návykovým látkám, více než přijetí pravidel hnutí převládá názor, že životní styl s podobnými myšlenkami jim byl blízký už dříve, než poznali hnutí straight edge.

4.8. DISKUZE

Musíme vzít v úvahu fakt, že česká straight edge scéna je velmi malá. Nedá se tedy v českém kontextu mluvit o subkultuře a mnozí stoupenci odmítají i pojem „hnutí“. Terminologie je tedy velmi proměnlivá, pro někoho straight edge znamená postoj, pro jiného životní styl. Proto termíny v naší práci jsou užívány velmi volně a nejsou jednotné.

Trend v Praze je nedržet se striktního popisu subkultury, která je známá z původního amerického pojetí. Všichni respondenti například pijí kávu i přesto, že v původní myšlence straight edge je abstinence od všech látek, na které vzniká závislost. Celkově se myšlenka modifikuje a částečně přizpůsobuje aktuálnímu dění v hardcore scéně, v prostředí scény a dění ve společnosti obecně.

Nikdy nejde o jeden faktor vedoucí ke ztotožnění se s hnutím, proto jsou naše zjištění pouze orientační, pro hlubší zkoumání by bylo třeba zahrnout více faktorů a další psychologické výzkumy. Proto faktory zkoumání, na které jsme se ve výzkumu zaměřili zdaleka nejsou všobsáhlé a možné zkreslení výzkumu mohla zapříčinit autorčina prekoncepce v oblasti zkoumání při utváření výzkumných otázek. Na základě výsledků našeho výzkumu by se dále mohly vytvořit hypotézy, které by bylo možné ověřit kvantitativním výzkumem.

Další možná zkreslení výzkumu mohla nastat díky metodě sněhové koule. Vzhledem k tomu, že jsme dostali kontakty na další vyznavače straight edge od našich prvních respondentů, mohla nastat situace, že díky provázaným vztahům mezi těmito stoupenci hnutí mohl být náš výzkumný vzorek v mnoha ohledech jednorodý, mohli navzájem působit na utváření svých podobných názorů. Na druhou stranu pražská straight edge scéna je velmi malá, proto by se respondenti, kteří by se navzájem neznali, hledali jen ztěžka. Navíc je přirozené, když jsme se setkali u stejných názorů a postojů od lidí, kteří vyznávají stejný životní styl a žijí ve stejném prostředí.

Otázkou zůstává, zda je model úplné abstinence žádoucím jevem ve společnosti. Abstinence od jedné látky často vede k závislosti na další látce. Domníváme se tedy, že extrémní póly užívání návykových látek jakými jsou závislost a abstinence s sebou v obou případech nesou jistá rizika.

Na druhou stranu všichni naši respondenti uvádí jako hlavní zdroj vybití přebytečné energie nebo agrese koncerty s tvrdou hardcore hudbou, která může v jejich životech roli návykové látky zastupovat.

ZÁVĚR

Cílem mé práce bylo popsat postoje vyznavačů hnutí straight edge k návykovým látkám a faktory, které mohly na formování těchto postojů působit. Téma straight edge je velice široké a lze ho zkoumat z mnoha pohledů. Pro naši práci však byl stěžejní adiktologický kontext.

Za hlavní faktory, které se mohly podílet na identifikaci respondentů s životním stylem, který uznává hodnoty abstinence, veganství straight edge bychom na základě zjištěných informací mohli označit častou zkušenost s alkoholismem v rodině nebo závislostí v blízkém kruhu respondentů. Dále informovanost o návykových látkách a v neposlední řadě touha po identifikaci s nějakou skupinou mohly být podle respondentů faktory, které je v životě ovlivnili při volbě života bez drog.

Jako kompenzaci tohoto „zdravého životního stylu“ respondenti uvádí zálibu v tvrdé hardcore hudbě, angažovanost v hudební scéně a politických postojích, aktivní sportovní vyžití i aktivní život celkově a v některých případech hraní počítačových her nebo videoher.

V našem výzkumu lze pozorovat, že přijetí myšlenek straight edge nepodléhá jednotnému schématu, členové hnutí, kteří nám poskytli rozhovory se k hnutí dostali různými cestami, s rozdílnými předchozími zkušenostmi s návykovými látkami a z různých dalších důvodů. Proto je přijetí myšlenek hnutí otevřeno komukoli, nejedná se o uzavřenou komunitu lidí či o organizované hnutí. Důležitou roli však členové připisují přijetí pravidel hnutí jako přirozených hodnot. Neméně důležitý je dále fakt, že se nejedná o žádné sektářství či elitářství, jak by se nezainteresovaný člověk mohl domnívat.

Problematika subkultur mi byla vždy blízká, díky tomuto výzkumu jsem mohla blíže porozumět duchu jedné hudební subkultury na pražské scéně a to především z adiktologického pohledu. Nejdůležitější pro mě byl přínos konfrontace teoretických znalostí se získanými daty během výzkumu při přímém kontaktu s respondenty kteří jsou součástí zkoumané subkultury/hnutí straight edge.

Seznam odborné literatury

Daly S., Wice N. (1999). Encyklopedie kulturních trendů devadesátých let, Brno: BOOKS s.r.o.

Davenport-Hines R. (2004). Honba za zapomněním : světové dějiny narkotik 1500-2000, Praha: B/art s.r.o.

Fischer S., Škoda J. (2009). Sociální patologie; analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných patologických jevů, Praha: Grada.

Gellender, K. (2007). Subcultures: Critical concepts in media and culture studies, London: Routledge.

Giddens A. (1999). Sociologie, Praha: Argo.

Haenfler R. (2006). Straight edge : Clean-Living Youth, Hardcore punk and social change, New Brunswick, NJ, USA: Rutgers University Press.

Hajný, M. (2003). Editorial. Adiktologie, 3(2).

Hartl, P., Hartlová, H. (2000). Psychologický slovník, Praha: Portál.

Hůla M. (2011) Straight edge in Vladimír 518, Veselý K., Kmeny: současné městské subkultury, Praha: Big boss&Studio Yinachi.

Jandourek, J. (2007). Sociologický slovník, Praha, Portál.

Kalina, K. (2008). Základy klinické adiktologie, Praha, Grada.

Křivohlavý, J. (2009). Psychologie zdraví, Praha: Portál.

Kuhn, G. (2010). Sober living for the revolution, Oakland, CA, USA: PM Press.

Kudrle, S. (2003). Úvod do bio-psycho-socio-spirituálního modelu závislosti. In Kalina, K. & Radimecký, J. (Eds.) Drogy a drogové závislosti 1. Mezioborový přístup. Praha: Úřad vlády České republiky.

Miovský, M. (2006). Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu, Praha: Grada.

Mravčík, V., Pešek, R., Horáková, M., Nečas, V., Chomynová, P., Šťastná, L. a kol. (2011). Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2010. Praha: Úřad vlády České republiky.

Petrusek, M., Balon, J. (2011). Společnost naší doby : populární sociologie (ne)populárních problémů, Praha: Academia.

Popov, P. (2003). Alkohol. In Kalina, K. & Radimecký, J. (Eds.) Drogy a drogové závislosti 1. Mezioborový přístup. Praha: Úřad vlády České republiky.

Ray, O., Ksir, Ch. (1999). Drugs, society, and human behavior (8th ed.), Boston: WCB/McGraw-Hill.

Reichel J. (2008). Kapitoly systematické sociologie, Praha: Grada.

Smolík J. (2010). Subkultury mládeže, Praha: Grada.

Výrost, J., Slaměník I. (2008). Sociální psychologie (2. vyd.), Praha: Grada.

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Profil respondentů

Seznam příloh

Příloha 1 - Struktura otázek pro semistrukturovaný rozhovor

- 1) Co pro Vás osobně znamená být vyznavačem Straight edge a jaké hodnoty hnutí jsou pro Vás nejdůležitější?
- 2) Jak dlouho praktikujete tento životní postoj?
- 3) Z jakého důvodu jste se rozhodl/a stát vyznavačem straight edge?
- 4) Máte nějaké zkušenosti s návykovými látkami?
- 5) Dodržujete striktně abstinenci od n.l.? Proč?
- 6) Jak vnímáte lidi, kteří se baví za pomoci alkoholu nebo n.l.? Co si obecně myslíte o drogách?
- 7) Jak ostatní lidé vnímají Váš přístup k užívání n.l.?
- 8) Setkal/a jste se někdy se závislostí na n.l./alkoholu? (vy osobně, v rodině, blízkém kruhu známých?)
- 9) Pamatujete si/máte nějaké zážitky z primární prevence užívání n.l. na ZŠ/pokud vůbec proběhla?
- 10) Co by ostatní (mimo hnutí SE) mohli říci o straight edge špatného?
- 11) Jak si vybíjíte zlost/agresi, jak ventilujete přebytečnou energii?